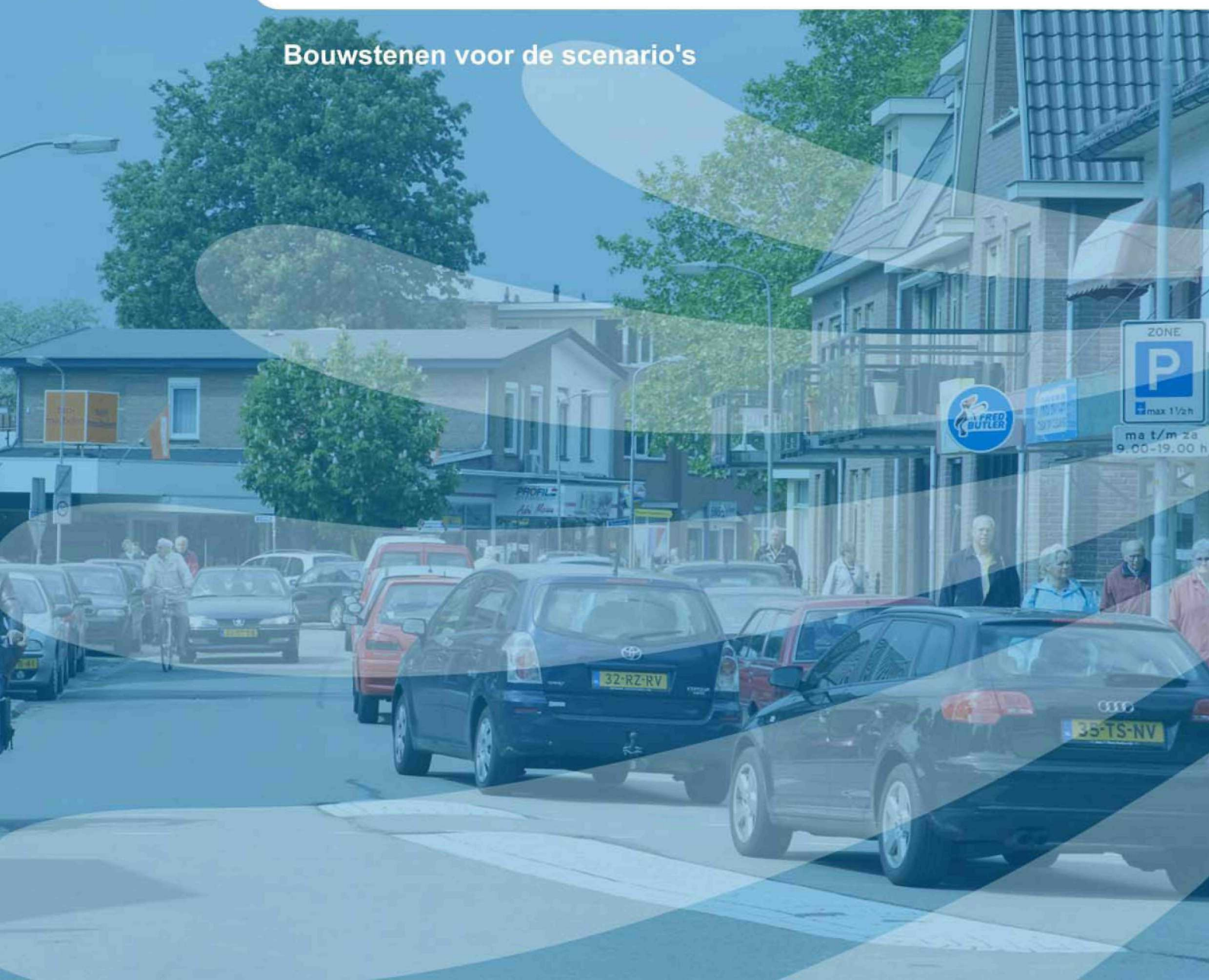

Kenschets gemeente Ermelo

Bouwstenen voor de scenario's

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	6
1.1	Naar een structuurvisie	6
1.2	De Lagenbenadering	7
1.3	Kenschets	8
1.4	Leeswijzer	8
2.	De Basis.....	9
2.1	Kenmerken.....	9
2.2	Ligging en bereikbaarheid	10
2.3	Positie in de regio	11
2.4	Trends en ontwikkelingen	13
2.4.1	Kwantitatief: Bevolkingsprognoses landelijk	13
2.4.2	Kwalitatief: maatschappelijke trends landelijk.....	15
2.4.3	Ontwikkeling Inwoners en huishoudens Ermelo	17
3.	Ondergrond.....	20
3.1	Archeologie en cultuurhistorie.....	20
3.2	Natuur en landschap	22
3.3	Water	26
4.	Netwerken	29
4.1	WegInfrastructuur	29
4.2	Openbaar vervoer.....	30
4.3	Langzaam verkeer	31
5.	Bebouwing.....	33
5.1	Bebouwingspatroon.....	33
5.2	Wonen.....	34
5.3	Economie en werkgelegenheid	38
5.4	Recreatie en toerisme.....	43
5.5	Landbouw en de agrarische sector.....	46
5.6	Milieu.....	49
5.7	Projecten.....	50
6.	Sociaal-maatschappelijk	51
6.1	Leefbaarheid	52
6.2	Onderwijs.....	53
6.3	Kerkelijk leven.....	53
6.4	Zorg en welzijn	54
6.5	Sport en ontspanning	57
7.	Reflectie, doorkijk en scenario's.....	58
7.1	Verbinding tussen de lagen	58
7.2	Denkrichting scenario's.....	59

Samenvatting

Samenvattend beeld

Woongemeente, zorgzame gemeente en groene gemeente

Uit de inventarisatie en gesprekken komt een beeld naar voren waarin Ermelo wordt gewaardeerd als een mooie gemeente en een prettige plek om te wonen. Woningen staan veelal in een ruime setting en in een groene omgeving. De natuurlijke omgeving van bos, heide, agrarische landschap en water zijn hierbij aanvullende kwaliteiten.

Ermelo is ook een zorgzame gemeente. Het is soms lastig om hier precies de vinger op te leggen, wat is dat nu: een zorgzame gemeente? Het gaat hierbij in ieder geval om aandacht voor zorgbehoeftigen. Dat blijkt onder andere ook uit het aantal mensen dat vrijwilligerswerk doet. De aanwezigheid van zorginstellingen maakt ook dat zorg en mensen die zorg nodig hebben in brede zin geaccepteerd en gewaardeerd worden. Ermelo is ook een groene gemeente. Ondanks dat op sommige plekken verrommeling aan de orde is, zien inwoners vooral de kwaliteit van het groen en de ruimte.

Positionering in regio

Ermelo ontleent haar identiteit onder meer aan de positionering in de regio. Aan de ene kant is de samenleving in Ermelo meer open en divers dan in andere Veluwe dorpen, aan de andere kant heerst in Ermelo nadrukkelijk niet het stedelijk leven zoals dat in Amersfoort en Harderwijk aanwezig is.

Ermelo ligt in de luwte van krachtige regio's en steden: Zwolle, Amersfoort en de stedendriehoek Apeldoorn-Deventer-Zutphen. De krachtige regio's zijn een motor voor economische dynamiek. Bij eventuele aanhaking door Ermelo zijn desgewenst kansen te benutten voor verdere groei. Economische groei en vraag naar woningen zal vooral in en nabij dergelijke krachtige regio's plaatsvinden. Wil Ermelo hiervan profiteren dan zal het zo goed mogelijk hierbij moeten aansluiten.

Goed bereikbaar

Ermelo is goed bereikbaar, hoewel woon- en werkgebieden niet direct aan het hoofdwegennet liggen of aan een intercystation liggen. Met de studies naar de verbetering van de spoor- en weginfrastructuur zal Ermelo ook in de toekomst goed bereikbaar zijn. Ermelo heeft zelf de keuze in welke mate mobiliteit wordt gestimuleerd (wegennet naar snelweg, inrichting stationsgebied en opstappunt voor openbaar vervoer).

Historisch

Ermelo heeft een rijke historie. Deze is niet altijd direct zichtbaar en beleefbaar. De routes en structuren naar de kern Ermelo en met andere kernen zijn soms eeuwenoud. Ook de structuren in Ermelo (toegangswegen) en specifieke plekken ('t Weitje, kerk, molen) zijn bijzonder.

Het landschap in Ermelo kent specifieke overgangen. Te noemen zijn de agrarische enclave, de Veluwe, de verstedelijkte band (Harderwijk, Ermelo, Putten) en het buitengebied (polder) aan de westzijde (randmeer). Randen en overgangen kunnen duidelijker worden vormgegeven. Ook is de vraag of dwarsverbindingen de landschappelijke kwaliteit kunnen versterken.

Nog geen krimp, wel vergrijzing

In Ermelo treedt bevolgingskrimp voorlopig nog niet op. Prognoses laten hierbij een verschillend beeld zien: treedt dit na 2015 al op of zal Ermelo nog beperkt groeien na 2015? Wel is een vergrijzing en afname van de beroepsbevolking onafwendbaar. De natuurlijke aanwas is negatief. De bevolking groeit (of blijft op peil) vanwege binnenlandse en buitenlandse migratie. De vraag naar woningen zal vanwege de verwachte wijziging van de opbouw van de bevolking veranderen. De gemeente zal hiervoor in samenwerking met de corporatie een strategie moeten ontwikkelen. Hierbij zal de bestaande woningvoorraad ook betrokken moeten worden. Het aandeel nieuwbouw is immers relatief beperkt. Het aantrekken van nieuwe inwoners

(migratie) zal afhangen van de mate waarin de gemeente aansluiting vindt bij krachtige regio's in de omgeving en een aanbod kan bieden dat aansprekend is. Hierbij zijn kwaliteit, identiteit en imago van groot belang. De mogelijkheden voor ontwikkeling hangen dus samen met keuzes in de kwaliteiten die Ermelo wil uitbouwen. Indirect gaat het hierbij om keuzes om wat je als Ermelo wilt zijn en wat je juist ook niet wilt zijn.

Economische pijlers

Wat betreft de economie van Ermelo zijn de zorg en recreatie en toerisme pijlers voor de werkgelegenheid. De vraag is of deze pijlers van de Ermelose economie (zorg, recreatie, defensie) ook in de toekomst voldoende basis zijn voor een economisch gezonde ontwikkeling. Een belangrijke groeisector is de dienstverlening, die steeds meer op 'informele' locaties is gehuisvest (niet op de traditionele bedrijven-terreinen). Deze dienstverlening in brede zin is kansrijk voor Ermelo vanwege de ligging en de ruimtelijke mogelijkheden.

De agrarische sector heeft te maken met veel regels en (ruimtelijke) beperkingen. In het Landbouw-ontwikkelingsgebied ten westen van de kern Ermelo staat de agrarische functie centraal, in het overige buitengebied moet de landbouw rekening houden met andere functies. Omwille van het functioneren van bedrijvigheid, de leefbaarheid en de zorg voor het landschap is een vernieuwing van het buitengebied nodig.

Recreatie en toerisme staan aan de vooravond van een noodzakelijke vernieuwing. Met de veranderende vraag dient een kwaliteitsslag en verbreding gemaakt te worden om ook in de toekomst een aantrekkelijk product te kunnen leveren.

Fricties tussen lagen

Door de huidige situatie en ontwikkelingen vanuit verschillende lagen te bezien, zijn fricties en aandachtspunten te benoemen. De lagen betreffen: algemene kenmerken, de ondergrond, de netwerken (zoals infrastructuur), de bebouwing en de sociaal maatschappelijke laag.

Dit gaat allereerst over het verknopen van de ondergrond aan andere lagen. De kwaliteiten van de ondergrond (landschap, groen, cultuurhistorie) zijn relatief zelfstandig aanwezig. Er zijn betere verbindingen met andere lagen te leggen. Bijvoorbeeld in het uitnutten van deze kwaliteiten in recreatie en toerisme en in het imago en de identiteit van Ermelo.

De historische ontwikkeling van Ermelo heeft geleid tot het structuurbeeld zoals dat nu bestaat. Hierbij bestaan aandachtspunten, bijvoorbeeld in de ligging van de zorgclaves, de bereikbaarheid van gebieden en verkeersstromen. Wat betreft de zorgclaves is hierbij een vraag of zelfstandige ligging dan wel een betere aanhechting aan de overige bebouwing gewenst is.

Uit de algemene laag ontstaan opgaven die te maken hebben met vergrijzing (meer ouderen) en ontgroening (minder jongeren). In andere lagen zijn acties nodig om doelgroepen optimaal te accommoderen. Denk hierbij aan regionale bereikbaarheid en starterswoningen voor jongeren en nul-tredenwoningen en een toegankelijke openbare ruimte voor ouderen. Ook zijn acties in voorzieningen en de leefbaarheid in brede zin nodig om deze doelgroepen optimaal te bedienen.

Een spanning bestaat tenslotte in de identiteit van het huidige Ermelo en mogelijk gewenste aansluiting bij ontwikkelingen in omliggende regio's (de "blik naar buiten" in relatie tot het dorpse karakter en de kleinschaligheid die door veel huidige bewoners zo gewaardeerd worden).

Opstap naar scenario's

In de volgende fase van de totstandkoming van de structuurvisie zullen mogelijke keuzes voor Ermelo worden aangegeven aan de hand van scenario's. De scenario's moeten een verbeelding zijn van keuzes die daadwerkelijk voorliggen. In de verschillende scenario's worden verschillende keuzes gemaakt. Het beeld van elk scenario, maar ook de voor- en nadelen, verschillen. Op basis van de discussie over de scenario's, de voor- en nadelen en de consequenties ontstaat een voorkeursscenario.

Gelet op de huidige situatie, de opgaven en fricties tussen lagen liggen de volgende overkoepelende vragen voor:

- Dynamiek opzoeken of juist niet? De ligging van Ermelo nabij sterke steden en regio's biedt kansen. Economische ontwikkeling en bevolkingsgroei zullen zich vooral in de verstedelijkte regio's voordoen. Indien Ermelo weet aan te haken bij deze dynamiek zal een sterkere economische groei en bevolkingsmigratie optreden.
- Focus op huidige identiteit en waarden. Er is ook een keuze te maken die gericht is op de bestaande kwaliteiten en waarden van Ermelo en voorzieningen voor de huidige bevolking. Het gaat hierbij om het dorpse karakter, de kleinschaligheid, de specifieke sociale samenhang. Dit heeft gevolgen voor de wijze waarop je investeert in de samenleving en/of in de ruimtelijke verbinding met economisch krachtige gebieden.
- Mate van sturing. De gemeente kan een ambitieuze visie formuleren op Ermelo en gewenste ruimtelijke ontwikkelingen en deze gaan realiseren. Dit vergt een krachtige overheid die initiatief en risico neemt. De gemeente kan ook een meer faciliterende rol aannemen waarin initiatief vooral uit de samenleving moet komen en waarbij de gemeente ontwikkelingen probeert te ondersteunen.
- Bepalende ruimtelijke structuur of werken met 'spelregels'? Het ruimtelijk raamwerk in de op te stellen structuurvisie kan een duidelijke ordening van functies nastreven (strikte omschrijving welke functie op welke plek). Een structuurvisie kan ook een ruimtelijk kader bieden dat meer weg heeft van "spelregels": onder welke voorwaarden zijn functies en combinatie van functies toe te staan? In dat laatste geval bestaat meer flexibiliteit.

Op basis van bovenstaande afwegingen zullen de scenario's worden geformuleerd. De voor- en nadelen van keuzes in scenario's worden inzichtelijk gemaakt. Het gaat dan bijvoorbeeld om de bouwopgaven voor Ermelo, het effect op het landschap, het effect op de energiedoelstelling en het effect op algemene voorzieningen (scholen, verenigingen), et cetera. Op basis van de discussie kan een hoofdrichting gekozen worden die wordt uitgewerkt in de structuurvisie.

1. Inleiding

1.1 Naar een structuurvisie

De gemeente Ermelo stelt een nieuwe structuurvisie op. De structuurvisie geeft richting aan de ontwikkeling van de gemeente. De structuurvisie is een visie in de zin van artikel 2.1 van de Wet ruimtelijke ordening (Wro) en omvat het gehele gemeentelijk grondgebied. In een structuurvisie worden de hoofdlijnen van het toekomstige beleid en de ruimtelijke ontwikkelingen weergegeven.

Maatschappelijke context

De structuurvisie richt zich op de ruimtelijke ontwikkeling maar ook op de maatschappelijke processen die de ruimtevraag veroorzaken. Voor de komende jaren is hierbij een sterke verandering te verwachten: door ontwikkelingen in bijvoorbeeld demografie, wonen en werken ontstaan vanuit de samenleving andere vragen als het gaat om de ruimte en de kwaliteit van de leefomgeving. De structuurvisie wil juist vanuit dit bredere kader een visie ontwikkelen. Vandaar dat bij het opstellen van de structuurvisie nadrukkelijk aandacht bestaat voor sociaal maatschappelijke ontwikkelingen en het type samenleving dat Ermelo in de toekomst wil zijn.

Opstap naar scenario's

Een eerste stap in de totstandkoming van de structuurvisie is de kenschets die nu voorligt. De kenschets moet op beknopte wijze aangeven voor welke opgaven Ermelo staat. De kenschets is gebaseerd op een inventarisatie van de huidige situatie in Ermelo en ontwikkelingen die te verwachten zijn. De kenschets doet geen uitspraken over de toekomst of een gewenste koers. De kenschets is slechts de opstap naar scenario's. Aan de hand van scenario's (voorjaar 2011) zal de discussie worden gevoerd over de gewenste ontwikkelingsrichting van Ermelo. Deze richting wordt uitgewerkt in de Structuurvisie.

Flexibel

De structuurvisie moet geen gedetailleerd en star instrument zijn. Het moet juist de hoofdlijnen van het ruimtelijk beleid, de ruimtelijke structuren en kaders aangeven (artikel 2.1 Wro). Het moet de komende jaren een goede afweging mogelijk maken zonder alleen maar beperkend te zijn. De structuurvisie is vooral bindend voor de gemeente. Van directe werking naar anderen toe is geen sprake. Dit betekent dat de structuurvisie geen rechten of plichten schept naar inwoners of bedrijven. Een structuurvisie geeft de ruimtelijke ontwikkeling op hoofdlijnen weer. Voor de afweging van concrete initiatieven is het bestemmingsplan het juridisch afwegingskader. De structuurvisie geeft wel richting aan op te stellen en te actualiseren bestemmingsplannen. In de structuurvisie gaat het wat betreft ontwikkellocaties vooral over de hoofdrichting, de functies (het programma) en de fase-ring. De structuurvisie geeft hierbij op deze punten de samenhang tussen de ontwikkellocaties aan.

Uitvoering

De structuurvisie zal een uitvoeringsparagraaf omvatten. Hierin wordt opgenomen hoe de gewenste ontwikkelingsrichting wordt gerealiseerd. Hierbij is ook een verdeling van rollen en verantwoordelijkheden aan de orde. Voor het realiseren van opgaven is samenwerking nodig. Ook al zou een gemeente dat willen, dan nog kan een gemeente veranderingen niet zelfstandig doorvoeren. De betrokkenheid en inzet van derden is altijd noodzakelijk. Ook heeft de gemeente te maken met een meer beperkt financieel kader als gevolg van bezuinigingen. Het formuleren van een ontwikkelingsstrategie en samenwerking is hiermee dus onderdeel van de structuurvisie.

Stappen

De Structuurvisie Ermelo 2025 wordt opgesteld door middel van de volgende stappen:

- Stap 1 Inventarisatie
- Stap 2 Hoofdrichting (scenario's en keuze ontwikkelingsrichting)
- Stap 3 Concept Ontwerp Structuurvisie Ermelo 2025
- Stap 4 Definitieve Structuurvisie Ermelo 2025

Stap 1 Inventarisatie

Tijdens de inventarisatie wordt de basisinformatie verzameld. Deze stap bestaat uit gesprekken met de gemeente, een werksessie met externen en het opstellen van voorliggende Kenschets, waarin ook aandacht besteed wordt aan de trends en ontwikkelingen in de toekomst. De Kenschets geeft de reikwijdte, afwegingen en kaders aan voor het verdere traject om te komen tot de Structuurvisie Ermelo 2025. De Kenschets geeft nog geen antwoorden op vragen, maar geeft aan op welke vragen de structuurvisie zich moet richten. Deze opgaven en dilemma's zijn de basis voor de op te stellen scenario's. De uitgangssituatie is in verschillende gremia besproken, waaronder een brede bijeenkomst met externen op 30 november 2010. Resultaat van deze stap is het vaststellen van de 'Kenschets Ermelo' door de gemeenteraad.

Stap 2 Visievorming

Tijdens de visievorming worden scenario's en een beoordelingskader opgesteld. Deze scenario's worden voorgelegd aan diverse (maatschappelijke) organisaties. Ook hebben burgers de mogelijkheid om op de scenario's te reageren. Vervolgens wordt een voorkeursscenario gekozen die wordt vertaald in de 'Visie op hoofdlijnen'. De raad stelt uiteindelijk de Visie op hoofdlijnen vast.

Stap 3 Concept Ontwerp Structuurvisie Ermelo 2025

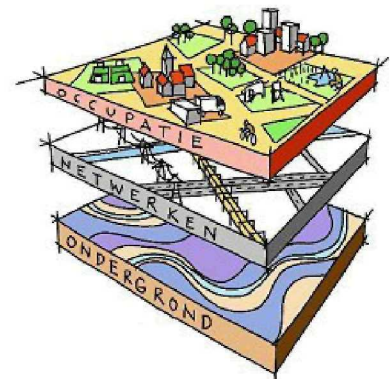
Op basis van voorgaande stappen wordt een eerste concept van de structuurvisie opgesteld. Ook hierover vindt overleg met externen plaats. Het concept wordt kenbaar gemaakt via internet en in een externe bijeenkomst. Na behandeling in de gemeenteraad wordt de Ontwerp Structuurvisie Ermelo 2025 ter inzage gelegd.

Stap 4 Definitieve Structuurvisie Ermelo 2025

Na overleg over de inspraakreacties en het opstellen van de nota van inspraak en wijzigingen wordt de structuurvisie zo nodig aangepast en vastgesteld door de raad van de gemeente Ermelo.

1.2 De Lagenbenadering

De structuurvisie wordt opgebouwd vanuit de gedachte van de lagenbenadering. Met deze lagenbenadering wordt de inrichting en het gebruik van de ruimte als het ware ontleed. De eerste laag is de ondergrond. Deze laag betreft de bodem, maar ook het landschap en de cultuurhistorie. De tweede laag is die van netwerken. Onder netwerken worden verstaan wegen, spoorlijnen, watergangen en infrastructuur. De derde laag is de bebouwing. Hierin gaat het om onder meer om wonen, werken, recreatie en toerisme en maatschappelijke ontwikkelingen in dat kader. De vierde laag geeft het sociaal maatschappelijk functioneren aan. Alle lagen beïnvloeden elkaar en hebben een relatie met de ontwikkelingsrichting van Ermelo. Soms kunnen ook fricties tussen lagen bestaan. Hierop wordt aan het einde van de kenschets ingegaan.

1.3 Kenschets

Deze Kenschets beschrijft op hoofdlijnen waar Ermelo nu staat en welke afwegingen aan de orde zijn voor de toekomst. De Kenschets biedt bouwstenen voor de scenario's. Op basis van de discussie over de scenario's wordt een hoofdrichting gekozen en uitgewerkt in de uiteindelijke structuurvisie.

De Kenschets besteedt aandacht aan trends en ontwikkelingen om hiermee meer zicht te krijgen op afwegingen die voorliggen. De Kenschets geeft de reikwijdte, afwegingen en kaders aan voor het verdere traject om te komen tot de Structuurvisie Ermelo 2025 en wordt vastgesteld door de raad.

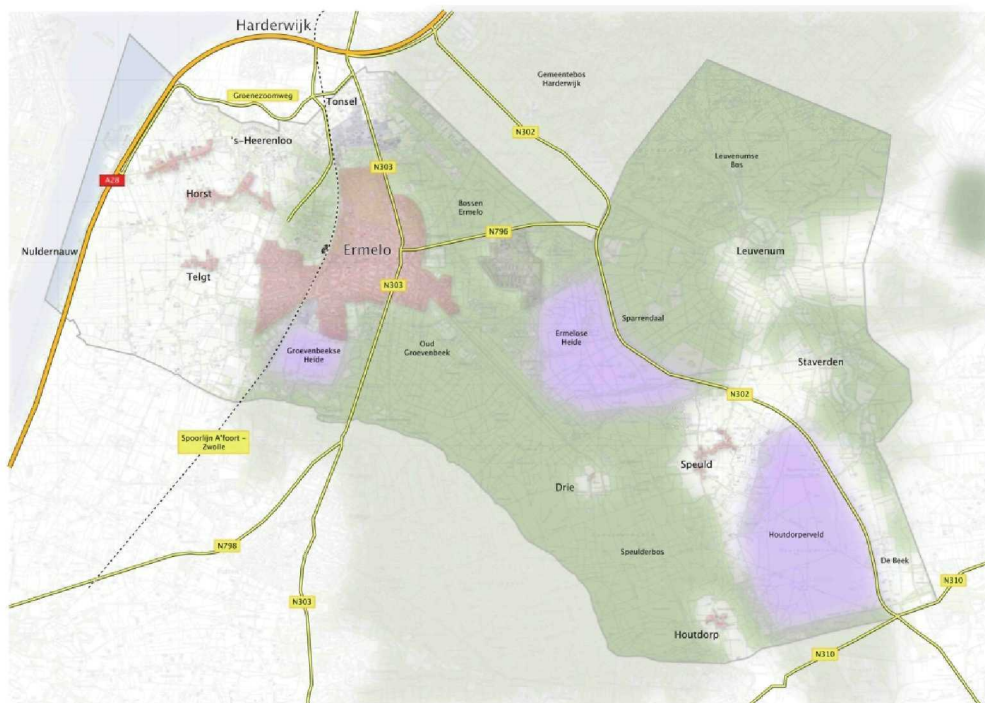
1.4 Leeswijzer

De Kenschets Ermelo is opgebouwd vanuit de hierboven beschreven lagen. Na de inleiding (hoofdstuk 1) wordt eerst de basis weergegeven (hoofdstuk 2). Vervolgens worden de lagen 'ondergrond' (hoofdstuk 3), 'netwerken' (hoofdstuk 4), 'fysiek ruimtelijk' (hoofdstuk 5) en de vierde laag 'sociaal-maatschappelijk' (hoofdstuk 6) beschreven. Telkens is cursief aangegeven welke afwegingen in de structuurvisie aan de orde zijn. De Kenschets wordt afgesloten met een doorkijk naar de volgende stap, het opstellen van de scenario's (hoofdstuk 7).

2. De Basis

2.1 Kenmerken

De gemeente Ermelo heeft in 2010 26.264 inwoners (1 januari) en een grondoppervlakte van 8.740 hectare (Gelderland Statistisch Zakboek 2010). Naast de kern Ermelo bestaan de kleinere kernen (buurtschappen) Horst, Speuld, Drie, Telgt, Houtdorp, De Beek, Leuvenum, Tonsel en Staverden. De gemeente beschikt over een diversiteit aan functies, zoals wonen, werken, recreatie en voorzieningen.

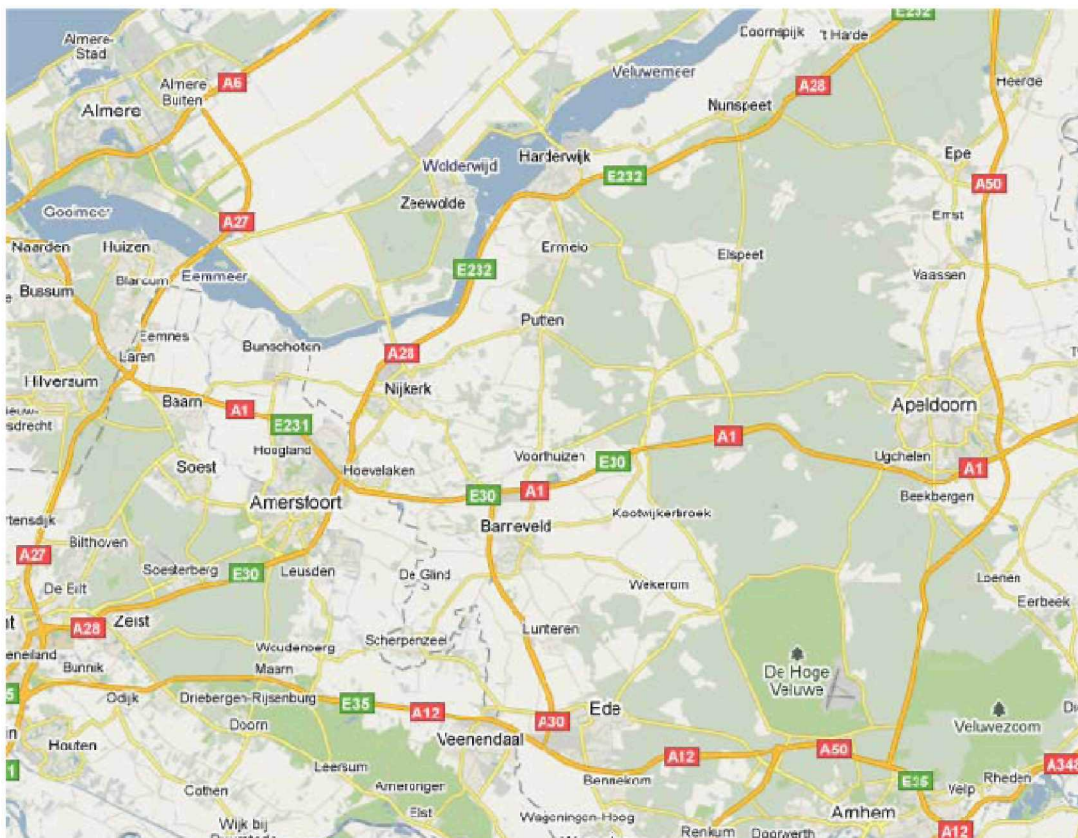

Afbeelding 2.1
Kenmerken Ermelo

2.2 Ligging en bereikbaarheid

De gemeente is omgeven door de gemeenten Harderwijk, Nunspeet, Apeldoorn, Barneveld, Putten en Zeewolde.

De gemeente Ermelo is goed ontsloten via de snelweg A28 met afslagen bij Ermelo/Harderwijk-West, Strand-Horst/Harderwijk-Zuid en Strand Nulde, maar ook via de regionale ontsluitingswegen N303, N796 en N302.

*Afbeelding 2.2
Ligging en bereikbaarheid Ermelo*

De N303, de Harderwijkerweg/Putterweg, is een belangrijke regionale verbinding in Gelderland (Hoevelaken-Zwolle). Deze weg loopt door de kern Ermelo. De N302 (Flevoweg) is een belangrijke provinciale verbindingsweg over de Veluwe. Deze weg is verbonden met de kern Ermelo door de N796 (Leuvenumseweg) die langs de militaire basis loopt.

Ook per trein is de gemeente prima bereikbaar door het station in Ermelo langs de spoorlijn Amersfoort-Zwolle. Veel forensen maken gebruik van de treinverbinding.

2.3 Positie in de regio

De gemeente Ermelo is omgeven door enkele gemeenten met een sterke dynamiek en ontwikkeling. Zwolle en Amersfoort en de regio stedendriehoek Apeldoorn-Deventer-Zutphen zijn krachtige economische regio's. Op het gebied van dagrecreatie heeft Harderwijk een sterk aanbod. Wonen in een stedelijke omgeving is sterk ontwikkeld in de gemeenten Amersfoort, Harderwijk en Zwolle, maar ook in Apeldoorn. Ermelo is anders. De kracht van Ermelo schuilt vooral in ruim wonen, zorgzaamheid, een groene omgeving, ligging aan open water en een goed economisch klimaat.

Afbeelding 2.3
Positie in de regio

Ermelo werkt in Wgr-verband (Wet gemeenschappelijke regelingen) op diverse gebieden samen met de regiogemeenten: Putten, Harderwijk, Nunspeet, Oldebroek en Elburg. Hiervoor bestaat het samenwerkingsverband Regio Noord Veluwe (RNV). Ermelo werkt op bepaalde beleidsterreinen ook samen met niet RNV-gemeenten. Samenwerking ontstaat veelal vanuit functionele en financiële gronden. Opvallend is de grote diversiteit in samenwerkingsverbanden gelet op schaalgrootte en taakveld. De structuurvisie zal mede richting moeten geven aan de inhoud en wijze van toekomstige samenwerking met gemeenten in de regio. Binnen de kansen voor verbeteren en verbreden van de samenwerking, blijft Ermelo een zelfstandige gemeente.

Ermelo gezien vanuit provincie/regio

Streekplan: Noord-Veluwe

Ermelo is onderdeel van de regio Noord Veluwe. Binnen deze regio ziet de provincie diversiteit in ruimtelijk en sociaal cultureel opzicht. De regio bestaat uit grotere dorpen en kleine historische steden, gelegen op de flanken van het Veluwe massief, met een goed voorzieningenniveau en een levendige lokale economie. Kwaliteiten zitten in de overgang van Veluwe naar Randmeerkust. De provincie constateert een verrommeling op de flanken van het Veluwe massief. De regio is van oudsher een toeristisch gebied. De regio wordt nog steeds gewaardeerd door veel recreanten en toeristen. Harderwijk heeft in de regio een centrumfunctie (voorzieningen, werkgelegenheid). De provincie geeft aan de stedelijke netwerkvorming tussen Harderwijk en Ermelo nader te willen verkennen. De provincie wil werken aan een kwaliteitsverbetering van het stad-land menggebied. Ook staat zij voor een extensivering van het ruimtegebruik in het kerngebied van de Veluwe, waarbij aandacht bestaat voor toeristisch-recreatieve benutting van randzone Veluwe en voor eigen leefgemeenschap in Veluwedorpen.

Regioverkenning provincie Gelderland: kansenboek

In het kader van Gelderland 2040 is een kansenboek voor onder meer de Noord-Veluwe aangegeven. Als kenmerken worden aangeduid een sterke sociale verbondenheid. De dorpjes en stadjes vormen de identiteit van de regio Er is een sterke sociale verbondenheid. De diverse culturele en religieuze ontmoetingsplekken geven cohesie en identiteit aan de lokale gemeenschap. Traditionele waarden worden gecombineerd met no-nonsense ondernemerschap. Het zoeken en geven van geborgenheid in eigen kring en de affiniteit met zorg en duurzaamheid zijn belangrijke kenmerken.

Regiovisie

De Regio Noord Veluwe heeft in 2009 een toekomstvisie voor 2030 opgesteld. De visie duidt als vaste waarden van de regio aan: de authentieke kwaliteiten, rust, ruimte en landschap, een bloeiend verenigingsleven en een gebied waarin kleinschaligheid floreert. De Regio Noord-Veluwe en zijn bewoners worden getypeerd met begrippen als betrokkenheid, duurzaamheid, gastvrijheid, gemeenschappelijkheid, cultuurhistorie, vertrouwen, natuurbehoud, sociale structuur, bezinning, rentmeesterschap, stilte, werkgelegenheid, innovatief vermogen en bereikbaarheid. Al deze begrippen en kenmerken, zijn verwant aan elkaar. Ze monden uit bij de dynamiek van zorg voor mens, omgeving en economie. De visie is uitgewerkt in een viertal beelden: balans in bevolkingssamenstelling, groen blauwe zoom, innovatief en ondernemend (zorg, wellness, recreatie), en de Care Valley pronkt en bruist (recreatie, identiteit, 'natuurproduct'). Deze beelden komen op verschillende plaatsen terug in deze kenschets.

2.4 Trends en ontwikkelingen¹

In deze paragraaf wordt eerst ingegaan op landelijke trends, zowel kwantitatief als kwalitatief. Vervolgens wordt ingegaan op de bevolkingsontwikkeling in Ermelo.

2.4.1 Kwantitatief: Bevolkingsprognoses landelijk

Bevolkingsprognoses en ramingen voor de behoefte aan werklocaties voor de langere termijn zijn gebaseerd op toekomstverkenningen van het Centraal Planbureau. Hierbij zijn vier toekomstscenario's opgesteld (Regional Communities, Strong Europe, Transatlantic Market en Global Economie). De scenario's onderscheiden zich op de twee belangrijkste onzekerheden: de mate waarin landen bereid zijn internationaal samen te werken en de verdeling tussen publieke en private verantwoordelijkheden. In veel ramingen wordt gebruik gemaakt van scenario Transatlantic Market (TM). Dit scenario gaat uit van een nationale soevereiniteit (beperkte internationale samenwerking) en een beperkte rol van de overheid en meer marktwerking. Concrete bevolkingsprognoses zijn vaak gebaseerd op deze verwachte lange termijn ontwikkeling.

Tussen de lange termijn scenario's zit een groot verschil. Zo verschilt de prognose van de bevolking in Nederland van 15,8 miljoen tot 19,7 miljoen. Het TM scenario zit hierbij aan de bovenkant: alleen het Global Economy scenario verwacht een grotere bevolkingsgroei en groei van het BBP per hoofd van de bevolking. De variatie in de bevolkingsomvang van Nederland ten opzichte van het TM scenario ligt van -8% tot +15%. Deze variatie kan niet direct worden geëxtrapoleerd naar Ermelo, hier hangen meer variabelen mee samen. Desalniettemin bestaat voor de ontwikkeling van de huidige bevolkingsomvang van Ermelo (26.264 inwoners) een variatie afhankelijk van de lange termijn trends.

Ook op het gebied van de economische ontwikkeling zijn de verschillen tussen de scenario's groot. Een zekerheid hierbij is echter dat de gezondheids- en welzijnszorg en de commerciële diensten in alle scenario's de sterkst groeiende sectoren zijn, terwijl in andere sectoren krimp ontstaat (onder meer in landbouw en industrie). De groei van werklocaties is sterk in de zogenaamde informele locaties (dus niet op de formele bedrijventerreinen en kantoorlocaties zoals opgenomen in diverse monitoringstatistieken).

Overigens houden de lange termijn scenario's geen rekening met de kredietcrisis. Voor de korte en middellange termijn heeft het CPB de verwachte werkgelegenheidsgroei naar beneden bijgesteld (bron: Planbureau leefomgeving: krimp in Nederland, provincie Gelderland, appendix structuurvisie bedrijventerreinen).

De scenario's die het CPB onderscheidt, hebben verschillende effecten op de samenleving in Nederland. Er zal niet één scenario zijn dat volledig de waarheid wordt. Eerder is denkbaar dat de toekomstige ontwikkeling bestaat uit een samenstel van elementen uit de scenario's. Dit neemt niet weg dat bij het formuleren van een beleidsopgave gewerkt kan worden met bandbreedtes die de verschillende scenario's aangeven. De cijfers moeten daarom gezien worden als richtinggevend.

¹ De gegevens in deze paragraaf zijn afkomstig uit het statistisch zakboek van de provincie Gelderland, via de website Quickstep online, de databank van de provincie Gelderland, het Centraal Bureau voor de Statistiek, Welvaart en leefomgeving een scenariostudie voor Nederland in 2040, CPB, milieu- en natuurplanbureau en ruimtelijk planbureau en uit informatie aangeleverd door de gemeente Ermelo.

Achtergrond: krimp

Afhankelijk van de toekomstige ontwikkelingen en de inzet van Ermelo, krijgt Ermelo op (middel)lange termijn te maken met krimp van de potentiële beroepsbevolking en op langere termijn met bevolkingskrimp. Demografische krimp heeft gevolgen voor de lokale en regionale woningmarkt, de bevolkingsgerelateerde bedrijvigheid en de arbeidsmarkt. Het planbureau voor de leefomgeving geeft aan dat krimp kan leiden tot een meer ontspannen woningmarkt, wat een overaanbod aan woningen tot gevolg kan hebben. De afname van het aantal inwoners en huishoudens betekent een kleinere lokale afzetmarkt en kan ook leiden tot een overaanbod aan voorzieningen als winkels, kantoren of scholen. Het teveel aan woningen en voorzieningen kan leegstand van vastgoed tot gevolg hebben. Krimp kan ook resulteren in een geringer aanbod aan of concurrentie om arbeidskrachten, of zelfs een tekort. Dit zal vooral voor de arbeidsintensieve sectoren nadelig zijn. Ook kan krimp de uitvoering van economisch beleid bemoeilijken. Zo zal de herstructurering van bedrijventerreinen in krimpregio's lastig zijn, omdat het meestal geen optie is om deze terreinen te transformeren tot woonwijken. Er is immers nauwelijks vraag naar woningen. De huishoudens- en bevolkingsdaling kan ook gevolgen hebben voor de lokale en regionale economie. Zo kan de bevolkingsgerelateerde bedrijvigheid, zoals detailhandel, horeca en catering, te maken krijgen met een kleinere afzetmarkt. Hierdoor kan een overmaat (overaanbod) ontstaan aan winkelvloeroppervlak, leegstand en verpaupering. Deze gevolgen zijn overigens niet alleen aan demografische veranderingen toe te schrijven. Andere ontwikkelingen, waaronder verandering in het keuzegedrag van consumenten en aanbieders spelen een minstens zo belangrijke rol.

Beleidsaanbeveling

Het Planbureau voor de leefomgeving heeft een verkenning gedaan naar krimp en beleidsaanbevelingen gedaan aan gemeenten. Een belangrijke aanbeveling is dat gemeenten de inspanningen meer moeten richten op het anticiperen en begeleiden van demografische krimp dan het reageren op en bestrijden van krimp. Dit laatste is weinig effectief gelet op de ervaringen van huidige krimpgemeenten. Het tijdig anticiperen zorgt ervoor dat toekomstige transformatieopgaven beperkter zijn (minder kosten). Ook kunnen gemeenten zich meer richten op hoe met minder mensen, meer kan worden gedaan, door bijvoorbeeld te werken aan kwaliteiten van de beroepsbevolking en de gerichtheid op toekomstige vragen (zorg, welzijn). Het planbureau adviseert krimpbeleid in regionaal verband op te pakken. Dit geldt zowel voor het woningmarktbeleid als voor het detailhandels- en bedrijventerreinenbeleid.

Toepassing landelijke prognoses op Ermelo

In de CPB toekomstscenario's is Ermelo opgenomen in een overgangszone tussen de Randstad naar overig Nederland. Dit is een belangrijk uitgangspunt. Deze ligging bepaalt de variatie in prognoses. Van een (economische) dynamiek in de Randstad wordt een effect verwacht in deze overgangszone.

Bij een sterkere (economische) dynamiek is dit relevant voor:

- De vestiging van buitenlandse (relatief hoogopgeleide) arbeidsmigranten in dynamische gebieden met een hogere banengroei (overgangszone);
- Een migratie vanuit de Randstad naar de overgangszone (bij hogere bevolkingsgroei en ontwikkeling van woningbouwlocaties);
- Er zijn aanwijzingen dat het werken het wonen volgt. Ermelo biedt een aantrekkelijk woonmilieu in de overgangszone (vooral bestaande woningen);
- Met de stijging van het aantal eenpersoonshuishoudens in combinatie met economische groei, zal de behoefte aan kwalitatief goede appartementen in het stedelijk gebied (kern) toenemen;
- Door toename van commerciële diensten verschuift de vraag naar werklocaties meer naar informele locaties en zal een verkantoring van bedrijventerreinen optreden.

De ontwikkeling van de werkgelegenheid hangt op complexe wijze samen met beroepsbevolking, samenstelling van de bevolking, inkomen en woningaanbod.

Sterke punten voor Ermelo kunnen zijn: aanwezigheid beroepsbevolking, inkomen van de bevolking en vraag naar consumentendiensten. Aandachtspunt hierbij is het aanbod van woningen: dit bestaat binnen de gemeentegrenzen vooral uit bestaande woningen. Ook de bereikbaarheid is van belang (bereidheid te forenzen: tijd en kosten).

In de scenario's voor de toekomstvisie kan dus rekening gehouden worden met een verschil in prognose wat betreft bevolkingsgroei en economie. Bij een hogere dynamiek op trendniveau en het gericht accommoderen van behoeftes, kan Ermelo een sterkere groei doormaken. Er bestaat echter geen zekerheid. De vraag is hoe het beste met de onzekerheid kan worden omgegaan. Een strategie kan zijn om een overcapaciteit achter de hand te hebben. Hier kunnen financiële risico's mee gemoeid zijn. Aan de andere kant moeten overinvesteringen in infrastructuur en publieke voorzieningen worden voorkomen.

2.4.2 Kwalitatief: maatschappelijke trends landelijk

Maatschappelijke trends in de toekomst zijn zichtbaar in de vorm van schaalvergroting en het internationaal economische karakter met veel buitenlandse handelsrelaties. Tegelijkertijd ontstaat als tegenhanger de toenemende behoefte aan menselijke maat en lokale identiteit. In deze context zijn de volgende trends zichtbaar:

- *Het nieuwe werken*; het nieuwe werken is kennisintensief en minder plek gerelateerd. Wel is behoefte aan plekken voor ontmoeting en overleg;
- *Werken op andere plekken*; waarbij een ander soort werken ontstaat. Bedrijven en werknemers hebben minder behoefte om op monofunctionele en grootschalige werklocaties gesitueerd te zijn. Meer Informele werklocaties, bijvoorbeeld in wijken, in de stad/kern en stadsranden zijn gewenst;
- *Individualisering*; mensen vereenzelvigen zich minder met vaste sociale verbanden. Men is meer flexibel en wil divers participeren in de samenleving in andere constellaties. Mede door mogelijkheden en contacten via internet ontstaat steeds meer persoonsverzelfstandiging. Dit werkt door in zelfredzaamheid: minder collectieve voorzieningen en meer op maat gesneden voorzieningen en semi collectieve voorzieningen (gezondheidszorg, arbeidsongeschiktheid en pensioen);

- *Toename welvaart*; toekomstscenario's op langere termijn houden rekening met een toename van de welvaart. Belangrijk is dat dit doorwerkt in economische ontwikkelingen, investeringen in de omgeving en in het woningaanbod;
- *Toename vrije tijd*; mede door vergrijzing ontstaat een toename aan vrije tijd. Deze vrije tijd wordt ook steeds meer buitenshuis besteed in de vorm van diverse activiteiten, zoals recreëren in een groene omgeving, leisure, funshoppen, toerisme en evenementenbezoek;
- *Vertrek financieel draagkrachtigen uit de stad*; door de toegenomen welvaart, mobiliteit en automatisering hoeven mensen niet te wonen in de plaats waar ze werken. Werken zal meer het wonen volgen, wat resulteert in meer suburbane woonmilieus in een landelijke omgeving.

In het algemeen komt de nadruk meer te liggen op eigen verantwoordelijkheid, zelfredzaamheid en activering, maar in een 'keuzemaatschappij' nemen ook de onzekerheden toe. Dat betekent dat kinderen en de jongeren van nu het perspectief geboden moet worden om 'de toekomst aan te kunnen'. Zeker voor hen die een steuntje in de rug nodig hebben betekent dit het bieden van een goede, doorgaande ontwikkelingslijn van school naar school, naar werk.

Toepassing landelijke kwalitatieve trends op Ermelo

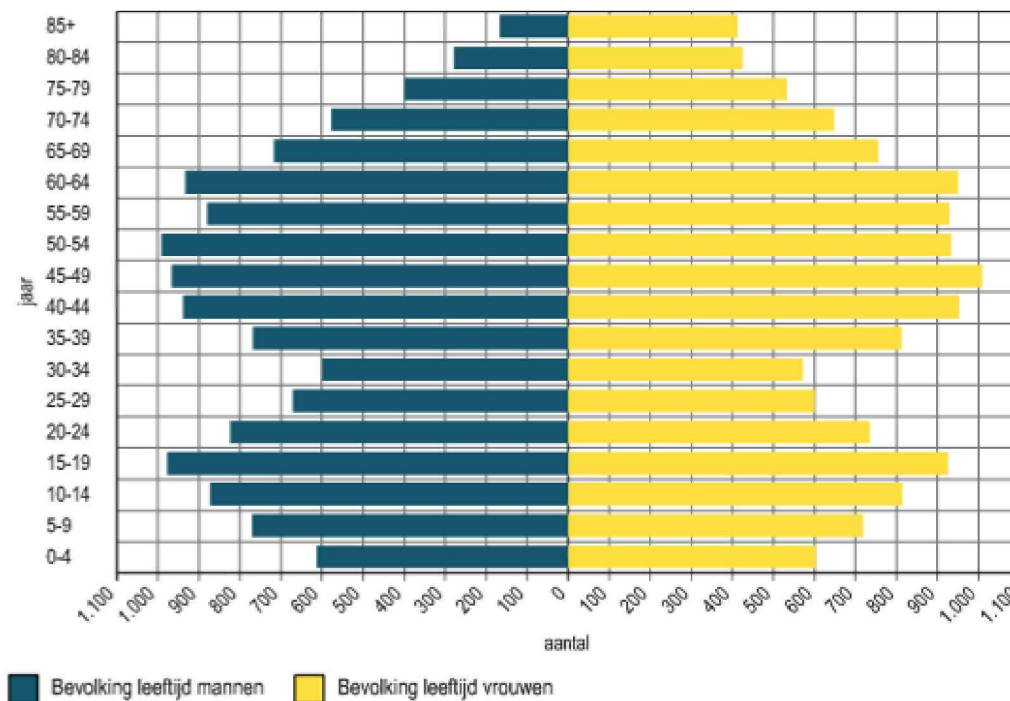
Verandering in de bevolkingssamenstelling is ook in het verleden aan de orde geweest in Ermelo. In het verleden zijn veel werknemers in de sectoren zorg en defensie in Ermelo gaan wonen. Deze instroom en de oorspronkelijke bewoners vinden elkaar in de gewenste woonkwaliteit en identiteit van de kern.

Kansen voor Ermelo doen zich voor in ruimte voor het nieuwe werken, de toename van de welvaart gelet op woningen in een duurder segment in Ermelo. Ook de toename van vrije tijd biedt kansen voor Ermelo, maar dan moet de gemeente wel aansluiten bij de kwalitatieve wensen van de recreant met een passend aanbod en zich bewust zijn van haar ligging.

Onzekerheden liggen in de kansrijkheid van de huidige woningvoorraad voor de vraag van de toekomst. Enerzijds de 'nieuwe senior', anderzijds de werkenden (nieuwe werken).

2.4.3 Ontwikkeling Inwoners en huishoudens Ermelo

Ermelo heeft nu een redelijk stabiel inwoneraantal. Sinds 2001 is het aantal inwoners gedaald, Vanaf 2007 fluctueert het inwoneraantal licht.

Figuur 2.4
Leeftijdsopbouw per 01-01-2010

De meeste inwoners bevinden zich in 2010 in de leeftijdscategorieën 45 tot 65 jaar en 25-45 jaar, dit is respectievelijk 22 en 29%.

Het aantal huishoudens (één- en meerpersoons) is in de afgelopen jaren licht gestegen van 10.345 in 2005 naar 10.734 in 2010 (CBS).

Recente bevolkingsprognose Ermelo

Hieronder is de ontwikkeling van de bevolking van Ermelo geschetst op basis van de recente bevolkingsprognose Gelderland 2010. De Gelderse prognose is een specificatie van de CPB prognoses voor langere termijn. Hieruit blijkt dat de bevolking in Ermelo in de periode tot 2025 nog zal toenemen met circa 500 personen. Voor langere termijn is een verdere groei voorzien (2025-2040). In de periode tot 2025 wordt de afname van de natuurlijke aanwas gecompenseerd door de binnenlandse en buitenlandse migratie en ontstaat een plus van circa 500 personen. Voor de langere termijn gaat de afname van de natuurlijke aanwas in versterkte mate door en wordt deze wederom gecompenseerd door binnenlandse en buitenlandse migratie. Natuurlijk zijn de prognoses afhankelijk van factoren (economische ontwikkeling, woningmarkt en krapte op de Nederlandse arbeidsmarkt). Deze genoemde factoren zijn vooral van invloed op de migratie.

Ontwikkeling bevolking Ermelo (Bevolkingsprognose Gelderland 2010)

	2010	2025	2040
Bevolking	26.577	27.050	28.174
Natuurlijke aanwas		- 730	- 2.302
Binnenlandse migratie		+ 744	+ 3.004
Buitenlandse migratie		+ 459	+ 895
Aantal huishoudens	10.930	11.620	11.862

Het aantal eenpersoonshuishoudens groeit sterk. In Gelderland waren er in 2005 voor het eerst meer eenpersoonshuishoudens dan het klassieke twee-ouder gezin met thuiswonende kinderen. Het aantal alleenstaanden zal toenemen in de middelbare en hogere leeftijden.

De Bevolkingsprognose Gelderland 2010 geeft verder aan dat het percentage 65 plus toeneemt van 18,5% in 2010 naar 25,5% in 2025 en 28,8% in 2040. Het percentage 75 plus neemt toe van 8,7% in 2010 naar 12,8% in 2015 naar 16,5% in 2040.

De Woonvisie Ermelo

De Woonvisie Ermelo is wat betreft bevolkingsontwikkeling gebaseerd op CBS cijfers uit 2005. De Woonvisie gaat hierdoor uit van een lagere prognose van de bevolkingsontwikkeling: 25.980 inwoners in 2025 (ruim duizend lager dan de Bevolkingsprognose Gelderland 2010). Het aantal huishoudens wordt ook lager geprognosticeerd: 11.065 in 2025.

Op basis hiervan is het bouwprogramma geformuleerd. Hierop wordt in hoofdstuk 5 ingegaan.

Laag 'Algemeen': reflectie en doorwerking

Een reflectie op de bevolkingsprognoses leert dat onzekerheid en onduidelijkheid bestaan. Ten eerste geven CPB scenario's een ruime bandbreedte, daarnaast geven recente prognoses (Bevolkingsprognose Gelderland 2010) meer groei aan dan eerdere prognoses. De gemeentelijke Woonvisie (vastgesteld in 2009) is echter gebaseerd op de eerdere prognoses. Ook is een herijking van de woonvisie gewenst vanwege de economische crisis en crisis in de huizenmarkt. Bovendien zijn rollen en verhoudingen in de vastgoedmarkt veranderd (grondbeleid, taak corporaties).

In ieder geval zal krimp in beroepsbevolking en op termijn krimp in bevolking optreden. De beleidsaanbeveling van het planbureau van de leefomgeving is om niet te bouwen om dit tegen te gaan: dit vergroot de problemen alleen maar. Een toename van de bevolking in Ermelo kan alleen voortkomen uit binnenlandse en buitenlandse migratie. De natuurlijke aanwas neemt af. Een grotere instroom treedt op bij een grote algemene economische groei en sterke relaties met economisch krachtige regio's (Amersfoort, Zwolle). Groei is hiermee verbonden aan de oriëntatie van Ermelo.

Het grotere aantal ouderen zal vooral blijven wonen in de bestaande woningvoorraad, hierbij zullen aanpassingen gewenst zijn.

Een ander beleidsaanbeveling in het kader van krimp is om de focus te richten op kansrijke sectoren. Dit is de zorgsector, maar dit kan ook recreatie en toerisme zijn.

De algemene kwalitatieve trends sluiten goed aan bij Ermelo: "vrije tijd", "zorg", "welvaart", "werken op andere (informele) plekken" zijn thema's die Ermelo kan uitnutten.

Wat betreft de positie in de regio, ligt Ermelo in de luwte van krachtige steden en regio's. In gesprekken lijkt bij sommigen een gevoel te bestaan dat Ermelo hierdoor beperkt wordt of kansen mist. Relatief gezien zal Ermelo in de luwte blijven liggen, dit is ook belangrijk voor de identiteit van Ermelo. Binnen deze positie zijn er wel degelijk kansen om de bijzondere positie verder uit te bouwen. Hiervoor zijn wel keuzes nodig: het bewust aansluiten op regionale en landelijke ontwikkelingen of je meer richten op de dorpse samenleving. Een keuze in gewenste identiteit zal ook doorwerken in de keuze van samenwerkingspartners in de regio.

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- In welke mate moet groei worden gefaciliteerd en voor welke doelgroepen?
- Keuze in identiteit: een dorps karakter dan wel aansluiten bij economische dynamiek in omgeving?
- Op welke wijze kunnen kansen in bijvoorbeeld zorg en recreatie benut worden?

3. Ondergrond

3.1 Archeologie en cultuurhistorie

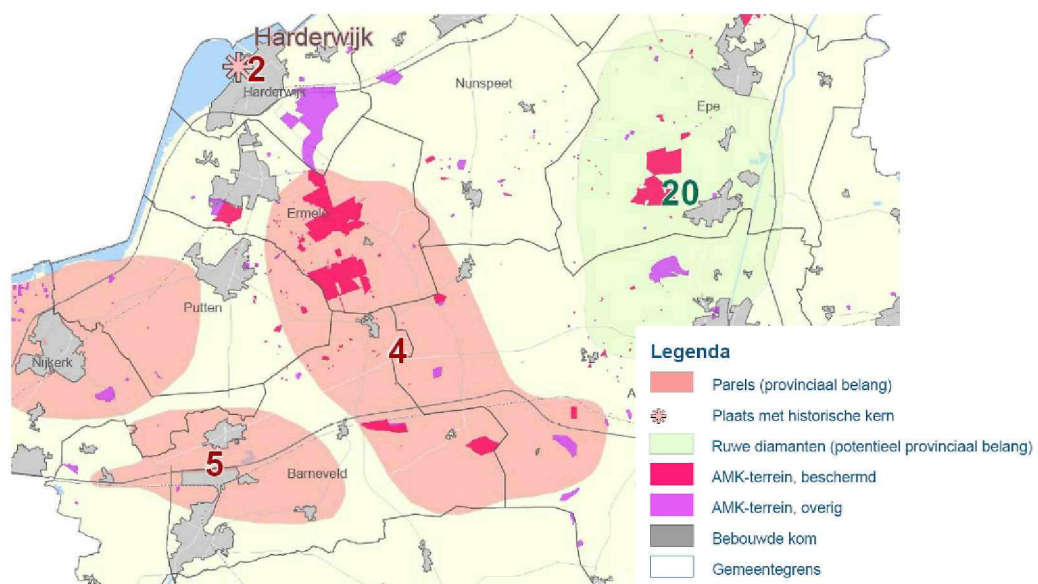
Gebieden in de gemeente Ermelo zijn al vroeg bewoond. Er zijn veel archeologische vindplaatsen. Diverse plaatsen zijn opgenomen op de archeologische monumentenkaart van Gelderland. Er zijn 26 wettelijk beschermde terreinen van zeer hoge archeologische waarde. Het Romeins Marskamp is in Ermelo het archeologisch monument met rijksbescherming.

Archeologische kerngebieden

Bij het in beeld brengen van archeologisch waardevolle plekken zijn archeologische kerngebieden benoemd. In deze gebieden komen veel vindplaatsen voor die bovendien gerelateerd zijn aan elkaar en aan het landschap. Deze archeologische kerngebieden bevinden zich in : Telgt, Ermelo, Kriemelkuil, Ermelose Heide, Drie, Speuld, Speulderbos, Houtdorp, Leuvenum en Staverden.

Parels en Diamanten

De provincie Gelderland heeft archeologisch waardevolle gebieden aangeduid als Parels en Diamanten. Deze gebieden zijn bepalend en representatief voor de provinciale cultuurhistorische identiteit. Het gaat hierbij om gebieden die gemeentee overstijgend zijn en een bepaalde gaafheid, zeldzaamheid, verwachtingswaarde en zichtbaarheid hebben. Ook hebben de gebieden een ensemblewaarde, elk gebied bestaat uit een bijeenpassend geheel.

Afbeelding 3.1
Archeologische kwaliteiten (provincie Gelderland)

Het zuidoostelijk deel van de gemeente Ermelo is door de provincie Gelderland aangeduid als parel, waarbij het gaat om een stokoud landschap met zichtbare overblijfselen van wonen, werken en reizen.

Enkele andere gebieden zijn aangeduid als archeologische monumenten (AMK-terrein).

Cultuurhistorisch waardevolle gebieden

De gemeente bezit een aantal zeer waardevolle cultuurhistorische gebieden. Eén daarvan is de Ermelose Heide. Hier zijn nog oude grafheuvels te vinden. De Romeinen hebben een tijdelijk marskamp aangelegd op de Ermelose heide. De wallen van het marskamp zijn te herkennen in het landschap.

De kern Ermelo is een oud dorp dat tenminste 1150 jaar bestaat. De woorden 'Drie' en 'Ermelo' komen het eerst voor in 855 na Christus. Ermelo is ontstaan rondom de Oude Kerk. 't Weitje is een plek waar historische wegen samenkomen en de Molen zijn belangrijke oriëntatiepunten in de kern.

Staverden is in 1298 ontstaan en is in het bezig van stadsrechten. Horst en Telgt zijn voorbeelden van bebouwing op dekzandruggen. Door het landschap naar Ermelo en Putten lopen langgerekte landschappelijke lijnen die de stede's en dorpskernen met elkaar verbinden. Leuvenum ligt aan het eind van een belangrijke landschappelijke lijn die is gelegen naar de kerk van Putten. Leuvenum en Staverden zijn nu landgoederen op het Veluwe massief. Het landgoed Groevenbeek is verbonden met Ermelo door onder andere de Groevenbeekse Heide dat tot aan de kern strekt.

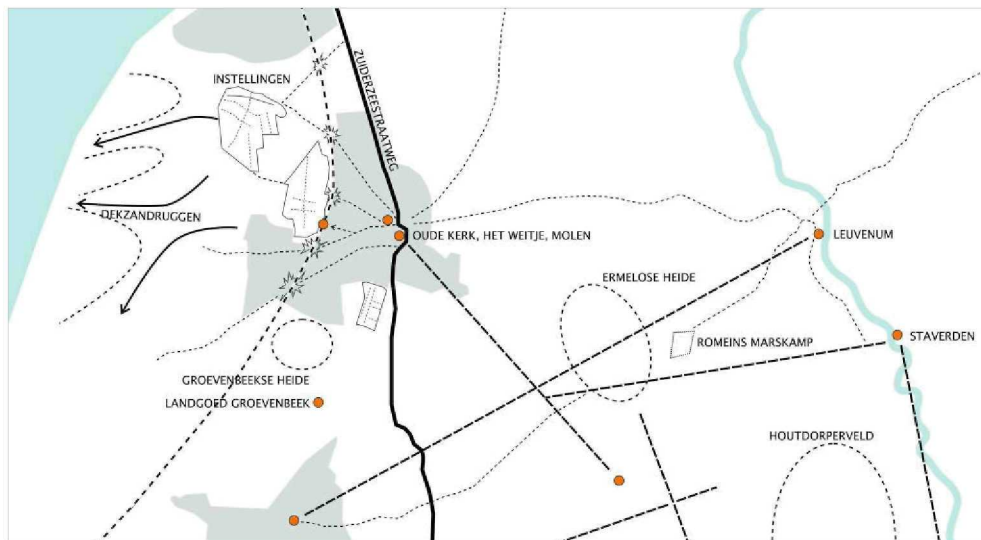
Rond 1830 wordt de Zuiderzeestraatweg aangelegd. Deze verbinding tussen Amersfoort en Zwolle zorgde voor een verdere ontwikkeling van de kern Ermelo.

De komst van de zorginstellingen in het laatste deel van de 19de eeuw gaan gepaard met de aanleg van een spoorlijn en station. Dit is een belangrijke stap in de ontwikkeling van Ermelo. Het dorp ontwikkelt zich vanaf dit moment als lintdorp en krijgt een langgerekte structuur tussen 't Weitje en de spoorlijn.

Ermelo kent dezelfde typische uitbreidingen als andere plekken in Nederland. Zo zijn er voorbeelden van wederopbouwarchitectuur, bloemkoolwijken en nieuwe thematische inbreidingen. Bijzondere vermelding verdient de Wijk Noord. Al in 1890 is voor dit deel van Ermelo een uitbreidingsplan gemaakt. Thans is de wijk vrijwel geheel ontwikkeld als de visie destijds aangaf. Dit is cultuurhistorische en stedenbouwkundige van waarde.

Waar er sprake is van een logische en historische ontwikkeling op basis van landschapsontwerp in het oosten van de gemeente, is het westelijk deel tussen de spoorlijn en de snelweg altijd het 'agrarisch landschap' geweest.

De N303, de Harderwijkerweg/Putterweg, is een belangrijke regionale verbinding in Gelderland (Hoevelaken-Zwolle). Deze weg loopt door de kern Ermelo. Momenteel wordt in regionaal verband een project uitgevoerd naar de cultuurhistorische en ruimtelijke betekenis van deze verbinding en mogelijkheden voor het verbeteren van de landschappelijke betekenis ('Zuiderzeestraatweg, een gewone weg met grandeur').

Afbeelding 3.2
Cultuurhistorische structuur

Landgoederen

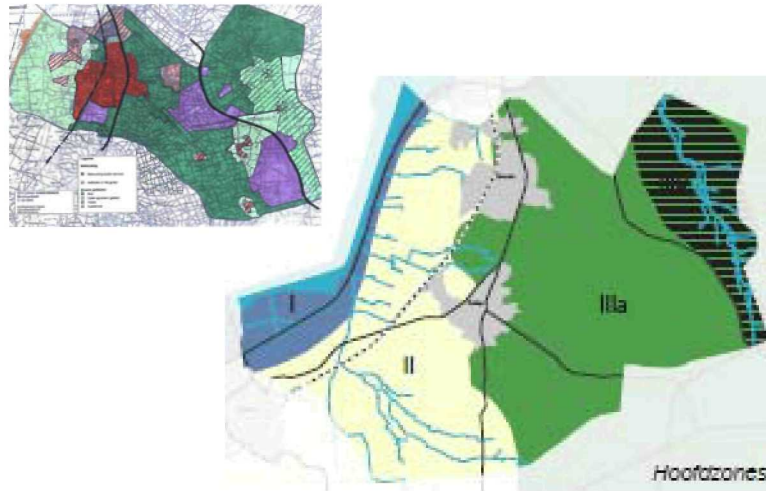
De gemeente Ermelo beschikt over drie historische landgoederen: Oud-Groevenbeek, Staverden en Leuvenum. Het behoud van deze landgoederen is van belang voor de identiteit van de gemeente Ermelo.

Afbeelding 3.3
Landgoederen Oud-Groevenbeek, Staverden en Leuvenum

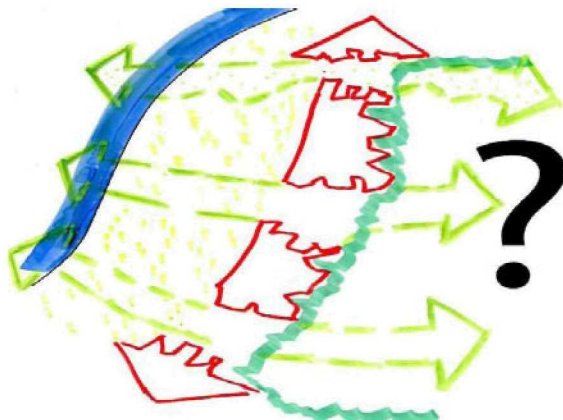
3.2 Natuur en landschap

Ermelo kent waardevolle gebieden vanuit oogpunt van natuur en landschap. Ruimtelijk zijn verschillende gebieden te onderscheiden: aan de oostzijde ligt de agrarische enclave (een historisch landschappelijk en agrarisch gebied). Deze gaat over in de bos- en heidegebieden van de Veluwe. Vervolgens is een band van verstedelijking te onderscheiden en aan de westzijde ligt de overgang van het buitengebied naar de randmeren (weidegebied met landschapselementen).

Afbeelding 3.3
Hoofdzones zoals onderscheiden in het LOP Ermelo Putten (2010)

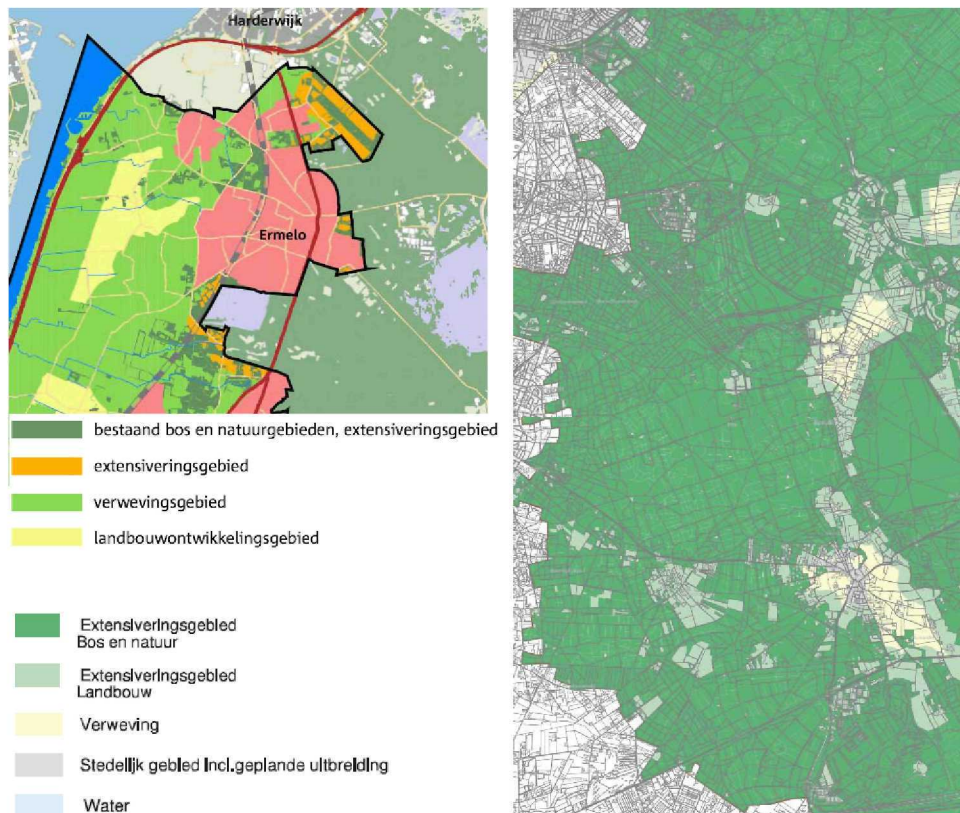
De grens tussen het verstedelijkte gebied en het buitengebied is niet altijd scherp te onderscheiden, maar dit leidt over het algemeen niet tot problemen. De overgang van de kern Ermelo naar de Veluwe aan de oostzijde is bijvoorbeeld een duidelijke overgang. Aan de noordzijde van Ermelo is soms minder duidelijk waar de bebouwde kern ophoudt en het buitengebied begint. Aan de noord en noordwestzijde is een overgangszone aanwezig met verschillende functies (groen/landschap, maar ook wonen, werken, zorg en recreatie). De diffuse overgang aan de westzijde heeft te maken met de aanwezigheid van de buurtschappen Horst en Telgt en de verspreid liggende agrarische bebouwing. De diffuse overgang is ook aan de orde voor het gebied het Tonselse Veld. De structuurvisie zal aan moeten geven welke ruimtelijke structuren bepalend zijn voor deze gebieden en hoe deze doorwerken in de ontwikkelingsmogelijkheden (essentiële verbindingen, verhouding bebouwd/onbebouwd, korrelgrootte van bebouwing).

Afbeelding 3.4
Wat zijn bepalende (groene) structuren?

De Veluwe en de randmeren zijn door de Rijksoverheid aangewezen in het kader van Natura 2000. Dit betekent dat de natuurfunctie centraal staat.

Verder zijn de reconstructieplannen Gelderse Vallei/Utrecht Oost en Veluwe van belang.
Op onderstaande uitsneden is zichtbaar welke gebieden aangewezen zijn als extensiveringsgebied, landbouwontwikkelingsgebied en verwevingsgebied.

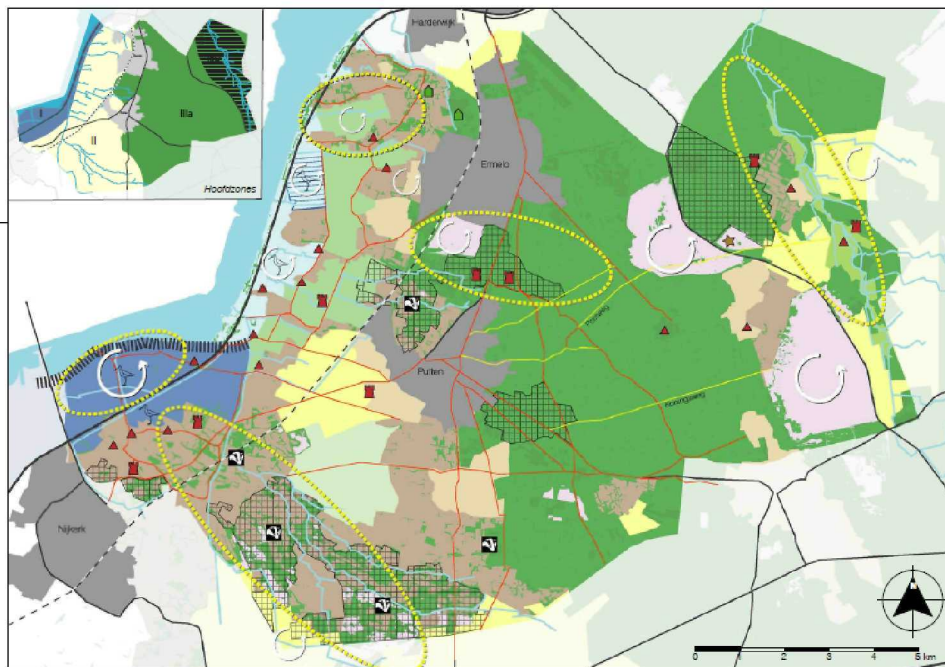
Afbeelding 3.5
Uitsneden kaart reconstructieplannen,
links Gelderse Vallei/Utrecht Oost en rechts Veluwe

Het bosgebied in het oosten van Ermelo ligt in het reconstructiegebied 'Veluwe'. Het grootste deel van het bosgebied in het oosten is aangewezen als 'extensiveringsgebied bos en natuur'. Bij Speuld en Leuvenum zijn zones aangewezen als 'verwevingsgebied' en 'extensiveringsgebied landbouw'. Ook het gebied tussen Ermelo en Putten is deels aangeduid als 'extensiveringsgebied' (zowel bos en natuur als landbouw).

Het westelijke deel van Ermelo ligt in het reconstructiegebied 'Gelderse Vallei'. Het grootste deel is aangewezen als verwevingsgebied. Delen van de overgangslandschappen bij de dorpsranden van Ermelo zijn aangewezen als extensiveringsgebied en bestaand bos- en natuurgebied. Bij Horst en Telgt ligt het landbouwontwikkelingsgebied. In het landbouwontwikkelingsgebied is concentratie en intensivering van de landbouw de strategie.

Ermelo werkt samen met de gemeente Putten aan een Landschapsontwikkelingsplan. Het opgestelde kwaliteitsbeeld is hieronder opgenomen. Belangrijke opgaven in het LOP zijn:

- Het mozaïek van landschapstypen (met hun eigen landschapsstructuur) die hun doorwerking hebben in beleid;
- Het aanduiden van waardevolle ruimtelijke eenheden (gele ovalen). Kwaliteiten bestaan in samenhang, herkenbare landschappen en natuurwaarden;
- Het aanduiden van specifieke waardevolle elementen zoals waterlopen, historische verbindingen, een strokenverkaveling en de historische zeedijk;
- Het nastreven van openheid op de aangeduide plekken (witte cirkels).

Afbeelding 3.7
Kwaliteitsbeeld Landschapsontwikkelingsplan Ermelo Putten (2010)

Legenda			
Landschapstypen	Landschapspatronen	Cultuurhistorische objecten	Ruimtelijke kwaliteit
Kamp- en heide-landschap Elders-landschap Oud broekland-landschap Zuiderzeepolder-landschap Zuiderzeeluif-landschap Jong heideontginning-landschap Jong broeklandontginning-landschap Beeldlandschap Leuvenumse Beek Boos- en heide-landschap Horizonten (front) I: Randmerenzone II: Planzone IIIa: Veluwerandmeren - droog IIIb: Veluwerandmeren - nat	Sprengbeken Historische landgoederen Historische seedijk Historische wegen Rook- en koningswegen Instellingsterren met landschappelijke waarden Gebied met historische drokverkleuring	Historische bewoningsplaats Romeins munslamp Kasteel / historische buitenplaats Specifieke natuurwaarden Weidevogels (en ganzen) Dassen	Waardevolle ruimtelijke eenheden Openheid Topografie Kiezen Infrastructuur Randmeren

De reconstructieplannen en het Landschapsonwikkelingsplan (LOP) zijn kaderstellend voor het ruimtelijk beleid.

*Afbeelding 3.7
Diverse landschapstypen in Ermelo*

3.3 Water

Van oudsher zijn waterstromen belangrijke elementen in het landschap. Vanuit Staverden en Groevenbeek lopen sprengen en beken naar het noorden en westen.

De gemeente Ermelo kent relatief een beperkt aantal (oppervlakte)wateren, veelal in de vorm van watergangen in het buitengebied en waterpartijen op het terrein van instellingen.

De Nuldernaauw aan de westzijde van de gemeente is één van de Veluwerandmeren en is, naast de Hierdensebeek, het enige grote oppervlaktewater dat Ermelo kent.

Het watersysteem is verder van belang voor de instandhouding van natuur en is voorwaardenscheppend voor recreatie, zoals het geval is bij de randmeren.

Aandachtspunt zijn gebieden met veel verharding. Hier ligt een (soms urgente) opgave voor het afkoppelen van water.

Ondermeer aan de westzijde van de gemeente ligt een opgave voor het herstel van de beken (concept Landschapsonwikkelingsplan 2010).

Aan de oostzijde van de gemeente is in de zogenaamde Stroom Uitwerking Plannen van de Provincie de Hierdensche/Leuvensumsche Beek opgenomen onder de zogenaamde HEN (Hoog Ecologisch Niveau)-wateren, waarvoor antiverdrogingsrichtlijnen zijn opgenomen (de zogenaamde provinciale TOP lijst). Deze maatregelen hebben gevolgen en een opgave voor landbouw en recreatie om ca. 238 ha nat(ter) te houden. ".

In algemene zin bestaat in het gehele Ermelose gebied een voorkeursvolgorde van vasthouden, bergen en afvoeren van water.

Laag 'Ondergrond': reflectie en doorwerking

De laag van de ondergrond kent vooral verbeteropgaven. Een reflectie op de laag van de ondergrond leert dat (cultuur)historie in Ermelo alom aanwezig is, maar slechts beperkt zichtbaar en te beleven. Dit is aan de orde in routes en oude structuren en op specifieke plekken (Marskamp, 't Weitje). Hiermee blijven kwaliteiten onderbelicht. Dit is een gemis als het gaat om het profiel op de woningmarkt en op het gebied van recreatie en toerisme. Juist in deze sectoren is identiteit en authenticiteit van belang, zeker gelet op de toekomst.

Het landschap en de groene setting zijn voor Ermelo essentieel. Ermelo moet hierbij ook letten op de kwaliteit van het (semi)buitengebied en de verrommeling.

In het Landbouwontwikkelingsgebied is de agrarische productiefunctie primair bepalend, in het overige buitengebied is verweving van functies aan de orde. Het aantal agrarische bedrijven in Ermelo neemt af. In het buitengebied is menging van functies nodig omwille van leefbaarheid en landschapsonderhoud.

Het water is relatief onderbelicht in Ermelo. De structuurvisie moet een watersysteem mogelijk maken dat rekening houdt met wateroverlast, klimaatverandering en biodiversiteit. Water in relatie tot recreatie en toerisme is ook van belang voor de structuurvisie, waarin een richting aangegeven moet worden over hoe hier mee om te gaan. Te versterken kwaliteiten doen zich voor bij de diverse beken en bij de randmeren. Verder dient voor de toekomst aandacht besteed te worden aan mogelijke stijging van de waterspiegel (randmeren) en verdroging van de Veluwe.

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- Het beter inzichtelijk en beleefbaar maken van archeologische en cultuurhistorische waarden (dit betekent niet per se het 'vermarkten' van waarden)?
- Kunnen de cultuurhistorische waarden in sterkere mate de ruimtelijke en landschappelijke dragers zijn?
- Het leggen van verbindingen tussen de ondergrond en andere lagen, zoals recreatie en toerisme en het algehele profiel en de identiteit van Ermelo;
- Op welke wijze kunnen landschappelijke kwaliteiten geborgd worden: bijvoorbeeld in het aanwijzen van groene zones of het stellen van een kader voor functiemenging;
- Wat is de toekomst van het buitengebied in de agrarische enclave en het westelijk buitengebied?
- Blijven de agrarische activiteiten de ruimte in het buitengebied ordenen?

4. Netwerken

4.1 WegInfrastructuur

Ermelo ligt aan het hoofdwegennet via de A28. Aansluitingen bestaan bij afrit 12 Ermelo/Harderwijk-West, afrit 11 Strand Horst/Harderwijk Zuid en afrit 10: Strand Nulde.

Afrit 12 sluit hierbij direct aan op de N303 en is de meest directe verbinding, Afrit 11 leidt via de Buitenbrinkweg en Horsterweg naar de kern Ermelo. Deze wegen zijn qua vormgeving en capaciteit van lagere orde dan de N303.

Met deze aansluitingen ligt Ermelo aan het hoofdwegennet in de richting Zwolle en Amersfoort. Aansluiting op het hoofdwegennet in noordelijke en zuidelijke richting (A50/A28/A32) bestaat via Zwolle (via de A28) en via Apeldoorn (via de N302). Via de N302, N303 en A28 bestaat aansluiting op de A1 (hoofdwegennet in westelijke en oostelijke richting).

Ontwikkeling: knooppunt Hoevelaken

Rijkswaterstaat onderzoekt de mogelijkheden voor verbetering van het knooppunt Hoevelaken. Verbreding van zowel de A28 als de A1 bij het knooppunt lijkt nodig te zijn. Een planstudie naar een voorkeursalternatief is opgesteld en de richtlijnen voor een m.e.r. zijn gepubliceerd.

De verkeersstromen in Ermelo hebben een sterk regionaal karakter. De N303 (Harderijkerweg/Putterweg) is een belangrijke ontsluiting van Ermelo in noordelijke en zuidelijke richting. De N303 is van invloed als ruimtelijke structuur en economische drager. De infrastructuur schept namelijk voorwaarden voor de economische ontwikkeling (aantrekkelijke plek voor werken en voorzieningen).

Op de wegen buiten de kern maken gemotoriseerd verkeer en langzaam verkeer gebruik van dezelfde weg. Ook is het aantal erfaansluitingen op de wegen in het buitengebied groot. Dit heeft een negatieve invloed op de veiligheid, zeker in combinatie met te hard rijden en hoge intensiteiten (door automobilisten die congestiepunten willen vermijden).

Ontwikkeling: Westflankstudie

De Westflankstudie die is opgesteld door de gemeente Ermelo en Putten heeft tot doel de verkeersstromen buiten de kernen om beter te geleiden. Specifiek gaat het hierbij om het verbeteren van routes van en naar de A28 in het buitengebied van Ermelo en Putten en de ontsluitingsroutes voor Kerkdennen. De gemeente Ermelo heeft dit traject ingezet om te komen tot een keuze voor wat betreft de afwikkeling van het verkeer aan de westflank van de gemeente. De studie doet onder andere aanbevelingen voor het verbeteren van de leefbaarheid en verkeersveiligheid in de buitengebieden van Ermelo en Putten. De Westflankstudie is van belang voor de structuurvisie vanwege de betekenis voor de ruimtelijke structuur en de betekenis voor aanliggende gebieden.

Verkeer- en parkeersituatie centrumgebied

In het resultaat van de burgerparticipatie ten aanzien van het centrum van Ermelo is een verkeersroute om het centrum heen (achtje) gesuggereerd. Vraag is wat de beste manier van ontsluiten van het centrum is, rekening houdende met eigenschappen van de verschillende delen van het centrumgebied en of ingrepen noodzakelijk zijn.

Daarnaast speelt de discussie over het parkeerbeleid in het centrum. Hoe moet de parkeerproblematiek opgelost worden? Langparkeren reguleren via een blauwe zone en/of de blauwe zone uitbreiden tot betaald parkeren en een onder- of bovengrondse parkeergarage van twee lagen?

Bereikbaarheid bedrijventerreinen

Ook de bereikbaarheid van economische activiteiten is een aandachtspunt. Niet alle economische activiteiten zijn gelegen op goed bereikbare plekken. Sommige bedrijven of bedrijventerreinen zijn zelfs gelegen in gebieden met omringend vooral woonfuncties, zoals bedrijventerrein Kerkdennen.

4.2 Openbaar vervoer

Trein

Het station Ermelo ligt aan de lijn Amersfoort – Zwolle. De stoptrein biedt een halfuursdienst.

Amersfoort (met aansluiting op intercity's) ligt op 22 treinminuten, Zwolle op 31 treinminuten.

Het treinstation van Ermelo ligt in het verlengde van de winkelstraat van Ermelo. Het is te zien als een relatief autonoom 'element' in het centrum. De twee gebieden (station en winkelgebied) hebben hun eigen functie en dynamiek, die niet veel verweven is met elkaar.

Er bestaat een duidelijk routebegeleiding vanaf het station in de richting van het centrum.

Ontwikkeling: Randstadspoor Harderwijk

Momenteel wordt onderzoek gedaan naar het verhogen van de frequenties van het aantal Sprinters Utrecht Centraal – Harderwijk van 2 naar 4 per uur. In samenwerking met de Provincie Gelderland en de gemeente Harderwijk worden de hiervoor benodigde spooraanpassing (keerspoor) uitgewerkt. Ook zijn met de regio afspraken over de financiering gemaakt in het kader van de MIRT-overleggen. Met deze maatregelen wordt de OV-verbinding van en naar de Randstad vanuit de Noord-Veluwe aanzienlijk verbeterd. De aanpassing in de treinverbinding vormt een belangrijk onderdeel in het openbaar vervoer in de regio. De vervoeromvang op het deel tussen Harderwijk en Zwolle is onvoldoende voor een kwartierdienst van Sprinters. Dit geldt ook voor de langere termijn. Met de opening van de Hanzelijn (Amsterdam via Lelystad naar Zwolle) ontstaat een tweede verbinding tussen de Randstad en Noordoost Nederland. Met een eventuele doortrekking van het Randstadspoor naar Harderwijk verbetert ook de bereikbaarheid over spoor van Ermelo

Busvervoer

Ermelo heeft busverbindingen met Harderwijk, Amersfoort, Arnhem, Apeldoorn en Ede. Deze buslijnen rijden vaak elk uur.

Een buurtbus verzorgt de verbindingen tussen Ermelo en de omliggende kernen Telgt, Horst en Speuld.

In de gemeenten Elburg, Epe, Ermelo, Harderwijk, Hattem, Heerde, Nunspeet, Oldebroek, Putten en Voorst rijdt verder de Regiotaxi Gelderland. De Regiotaxi biedt vervoer aan tegen een vast tarief per zone.

4.3 Langzaam verkeer

In het Gemeentelijk Verkeers- en VervoersPlan Ermelo wordt geconstateerd dat nog geen sluitend fietsnetwerk is gerealiseerd. Aandachtspunten bestaan bij combinatie van (schoolgaande) jeugd en autoverkeer, zoals op de (Oude) Telgterweg (vanaf het pontje), de Paul Krugerweg, Dirk Staalweg en nabij het zwembad (Kerkdennen).

Ook wordt een directe en doorgaande fietsverbinding vanuit Ermelo-West naar Harderwijk gemist.

Tussen Strand Horst Ermelo en Zeewolde vaart een Fiets- Voetveer. Elk uur worden fietsers en wandelaars vervoerd. Het veer is belangrijk voor schoolgaande jeugd vanuit de Zeewolde en omgeving die leerling zijn op het Christelijke College Groevenbeek.

In het GVVP is verder als opgave aangegeven het verder verbeteren van de toegankelijkheid van Ermelo onder meer voor minder validen, mede gelet op de aanwezige zorgfuncties.

Laag 'Netwerken': reflectie en doorwerking

Een reflectie op de laag Netwerken leert dat Ermelo goed bereikbaar is. Woon- en werkgebieden in Ermelo liggen niet direct aan het hoofdwegennet, maar wel op korte afstand. Afrit 12 (Ermelo/Harderwijk-West) biedt de meest directe aansluiting, namelijk op de N303.

Ook de bereikbaarheid per trein is goed: met name in de richting Amersfoort (en verder). Met de ingrepen die in studie zijn (knooppunt Hoevelaken, Randstadspoor) zal ook op langere termijn de bereikbaarheid goed blijven.

Er zijn hierbij voor Ermelo keuzes te maken in het faciliteren van mobiliteit zowel per spoor (stationsomgeving, verbeteren park and ride) en weg (A28 afrit 10 en 11). De resultaten van de Westflankstudie worden verwerkt in de structuurvisie.

De N303 is een belangrijke verkeersader voor lokaal en regionaal verkeer. De ruimtelijke inbedding van deze route in de gehele regio en de ruimtelijke verschijning kan verbeterd worden (samenhang). Hiervoor is in regioverband een traject gestart.

Verder bestaan specifieke opgaven in het verbeteren van de bereikbaarheid van het centrumgebied (ook voor fietsen en brommers) en de toegankelijkheid, mede gelet op zorg en vergrijzing.

Het stimuleren van het gebruik van de fiets (duurzaamheid) en de veiligheid voor fietsverkeer (met name in het buitengebied) blijven aandacht vragen.

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- Voor het aantrekken en vasthouden van groepen bewoners is een optimale aansluiting op weg en spoor van belang. Voor het benutten van groeimogelijkheden is dit zelfs essentieel. Welke keuze wil Ermelo hierin maken?
- Op welke manier wordt het verkeer aan de westflank van Ermelo afgewikkeld (Westflankstudie)?
- Het verbeteren van de bereikbaarheid en toegankelijkheid van het centrum, hangt af van doelgroepen die accent krijgen: ouderen? toeristen?
- Een adequate ontsluiting van onderscheiden (ontwikkelings)gebieden in Ermelo;
- Op welke wijze kan de ruimtelijke betekenis van de N303 verbeterd worden (regio, provincie)?;

5. Bebouwing

5.1 Bebouwingspatroon

Ermelo heeft in de 20ste eeuw een behoorlijke ontwikkeling doorgemaakt. In onderstaande figuren is de bebouwing te zien in respectievelijk 1900, 1950, 1990 en 2010.

Afbeelding 5.1
Ontwikkeling bebouwing Ermelo

Aan het begin van de twintigste eeuw is Ermelo een lintdorp. Dat is mede te danken aan de komst van het station en de instellingsterreinen. Wat opvalt, is dat het westelijk buitengebied al behoorlijk is bebouwd. Na de Tweede Wereldoorlog kent Ermelo een stormachtige ontwikkeling. De kazerne wordt gebouwd en aan het dorp worden de typische wederopbouw wijken toegevoegd. Wijk Noord komt tot ontwikkeling. Bijzonder is dat het stedenbouwkundig plan voor Wijk Noord eind negentiende eeuw was opgetekend. De eerste recreatieterreinen worden in de periode na de oorlog gerealiseerd. In de jaren 70 en 80 worden grote delen van Wijk West gebouwd. In de jaren daarna vindt er ook een sterke groei plaats van de recreatieterreinen. Daarnaast komt het bedrijventerrein Veldzicht tot bloei. Op strand Horst wordt de jachthaven aangelegd. In de periode na 2000 komt de nadruk te liggen op inbreiding en dorpsvernieuwing. De laatste uitbreidingswijk is 't Trefpunt. Wat opvalt aan het laatste beeld is dat het dorp, de kern, 'dichter' wordt. Open plekken binnen bestaande bouwblokken worden bebouwd.

Het huidige ruimtelijk beeld laat zien dat met name aan de Noord en Westzijde de bebouwing is uitgewaaierd over het buitengebied. Er is een soort semi buitengebied ontstaan waarin verschillende type bebouwing (functies) in een bepaalde maat en schaal voorkomen in het landschap.

5.2 Wonen

De woningbouwopgave voor Ermelo is gebaseerd op het Kwalitatief Woonprogramma (2) van de provincie Gelderland. Sindsdien zijn het KWP3 en recente prognoses verschenen.

De gemeente Ermelo heeft in 2009 de Woonvisie vastgesteld. Zoals in hoofdstuk 2 beschreven, zijn de provinciale prognoses recent naar boven bijgesteld. Gaat de Woonvisie uit van 25.980 inwoners in 2025, geeft de Bevolkingsprognose Gelderland 2010 een prognose van 27.050 aan. Voor het aantal huishoudens is dit 11.065 (Woonvisie) en 11.620 Bevolkingsprognose Gelderland 2010).

De woonvisie geeft de behoefte aan woningen tot 2015. Uit deze behoefte komt een jaarlijkse behoefte van circa 100 woningen naar voren. Na 2015 kan de productie dalen naar zo'n 40 woningen per jaar. De woonvisie geeft aan dat rekening houdend met een uitval van plannen een overcapaciteit kan worden aangehouden van zo'n 30%.

In de periode 2010-2020 is in de Woonvisie een geplande productie opgenomen van ruim 1700. Hiermee kan ruim worden voldaan aan de behoefte (zie behoefte tot 2015 en verwachte behoefte daarna).

Volgens actuele gegevens (monitor KWP, 2010) van projecten en projectvoornemens bestaat einde 2010 het voornemen voor de bouw van ruim 1180 woningen (voor de komende jaren). Besluitvorming over specifieke projecten moet veelal nog plaatsvinden.

Bedacht moet worden dat de onder invloed van de economische situatie en de vastgoedcrisis plannen zijn bijgesteld of uitgesteld.

De Woonvisie geeft verder enkele kwalitatieve opgaven:

- Het aantal huishoudens tot 55 jaar neemt af, dit leidt tot afname van de vraag naar eengezinswoningen en appartementen, waarbij ook een doorstroom naar woningen met hogere kwaliteit te verwachten is;
- Zeker voor de groep 75 plus zal de vraag naar nultreden woningen toenemen, het betreft zowel huur als koop;
- Er komen zelfstandige woningen vrij door verhuizing naar een woning met zorg of door overlijden;
- Starters kiezen vaak voor een appartement terwijl de eigenlijke wens mogelijk een grondgebonden eengezinswoning is.

Vanwege de verschillen in prognoses is hier nader onderzoek naar noodzakelijk. Het effect op de gewenste woningproductie kan namelijk groot zijn. Hierbij dient ook de afname van de woningbezetting meegenomen te worden. Immers, indien een daling van de gemiddelde woningbezetting van bijvoorbeeld 2,1 naar 1,9 plaatsvindt, heeft dit tot gevolg dat alleen al voor een stabiel inwoneraantal er ruim 1000 woningen moeten worden bijgebouwd. Het groeiende inwoneraantal dat de recente prognose aangeeft, kan leiden tot de bouw van extra woningen op middellange termijn. Ook dienen hierbij bestaande voornemens te worden beschouwd in het licht van de economische crisis en crisis op de vastgoedmarkt en daarmee speelt ook de relatie tot bestaand volkshuisvestings beleid van de regio en provincie een rol. Inzet van de provincie is daarbij gericht op migratiesaldo 0.

De Woonvisie geeft verder aan dat in mindere mate is behoefte voor luxe koopwoningen voor doorstromers. De voorraad eengezinshuurwoningen en rijkoopwoningen in het midden en dure segment is voldoende.

In de periode tot 2025 zijn aanpassingen aan het bestand sociale huurwoningen te verwachten. Het gaat hierbij met name om grootschalige renovatie en/of vervangende nieuwbouw van sociale huurwoningen die in de jaren vijftig en zestig zijn gebouwd. Ook dat heeft zijn invloed op woningaantallen en bevolkingsomvang.

Trends: woonwensen ouderen

Recent zijn verschillende onderzoeken gepubliceerd naar de woonwensen van ouderen. Belangrijk is dat de oudere van nu niet meer de oudere is van enkele decennia geleden. De provincie Gelderland heeft een onderzoek laten uitvoeren 'Wat beweegt de oudere op de woningmarkt?' (2010). Het ministerie van Wonen, Wijken en Integratie heeft een onderzoek uitgevoerd naar Senioren op de woningmarkt (2010).

In onderzoek en beleid ontstaat het beeld dat de groep ouderen een diverse groep is: de huishoudensamenstelling is divers, maar ook het inkomen. Enerzijds is een verbetering van het inkomen (pensioen, dubbel inkomen), anderzijds zijn voorzieningen voor de oude dag lager. Andere belangrijke kenmerken zijn dat het opleidingsniveau en eigen woningbezit toeneemt.

Ouderen verhuizen niet graag. In 1998 was 4% van de 65 tot 75 jarigen recent verhuisd, in 2006 bedraagt dit percentage ruim 2% (WBO onderzoek). Gegeven de geringe verhuisactiviteit onder ouderen zal met de vergrijzing de dynamiek op de woningmarkt verder afnemen. Waarbij natuurlijk een moment ontstaat dat een verhuizing onvermijdelijk is, dit zal voor de aanstaande vergrijzing echter pas op termijn optreden.

Ouderen verhuizen vooral omdat de woning te groot en niet gelijkvloers is en vanwege gezondheidsredenen. De meeste ouderen die op korte termijn willen verhuizen, willen naar een zelfstandige woning verhuizen. Zelfs tot 75 jaar wil 85% dat. Meestal zijn oudere senioren meer bereid een woning te huren dan jongere senioren. Maar met factoren als eigendomsverhouding (meer eigendom), inkomen en opleiding zal de bereidheid te huren verschuiven naar latere leeftijd.

Pas na 75 jaar geven ouderen aan in een 1-2 kamer woningen te willen wonen. Voor die leeftijd prefereren zij een woning met 3 of meer kamers.

Concept van nultreden woning is gewenst. Een nultredenwoning is zonder trappen van buiten bereikbaar en heeft de primaire ruimtes op gelijk niveau.

Belangrijk in het bieden van adequate huisvesting en het vergroten van de verhuisbeweging van ouderen is:

- Aanbod van aantrekkelijke woningen;
- Bieden van transparantie in het aanbod (gerelateerd aan financiële aspecten van koop en huur);
- Gerichte marketing en betrekken van emotionele aspecten.

Trends en ontwikkelingen leiden tot een steeds geringere verhuiscapaciteit van ouderen. Dit leidt tot een afname van de dynamiek op de woningmarkt voor ouderen. Ouderen willen liever niet verhuizen en zijn in de toekomst in staat om tot hoge leeftijd in de eigen woning te blijven wonen. De huidige woning is dan niet beschikbaar voor andere groepen, zoals (startende) gezinnen.

De (Gelderse) oudere wil over het algemeen een ruim appartement met een groot balkon of een patiwoning met een onderhoudsvrije tuin. Ruimte en vrijheid zijn erg belangrijk. Verder ontstaat een grotere behoefte aan zorg, iets wat benadrukt kan worden in ontwikkeling en marketing. Om aantrekkelijkheid te vergroten is ook het samen met ouderen ontwikkelen van woonconcepten en initiatieven denkbaar.

Laag 'Bebouwing': reflectie en doorwerking wonen

Een reflectie op de bevolkingsprognoses leert dat hier belangrijke onzekerheden bestaan. Naast algemene onzekerheid over de mate waarin ontwikkelingen optreden (bandbreedtes) bestaat een verschil in eerdere prognoses waarop het woningbouwprogramma is gebaseerd en recente prognoses van de provincie. Een belangrijk verschil is het moment van stabiliseren van de bevolkingsomvang en krimp. Eerdere prognoses gaven aan dat dit vanaf 2015 optreedt in Ermelo. Recente prognoses laten na dit moment een verdere groei zien. De voorgenomen plannen op het gebied van woningbouw laten een overcapaciteit zien voor de periode tot 2015. Dit is op zich verstandig: niet alle plannen gaan door. De vraag is wel welk aanbod is op welk moment nodig? Een mogelijke verdere groei na 2015 wordt vooral veroorzaakt door binnenlandse en buitenlandse migratie. Hier zal een vraag naar ruimere woningen (ook voor senioren) en gezinswoningen bestaan. Bij een krimp na 2015 zal de vraag op termijn meer gericht zijn op woningen voor senioren en appartementen. Bedacht moet worden dat het grootste aanbod in Ermelo bestaat uit bestaande woningen. De structuurvisie zal een antwoord moeten hebben op deze onzekerheid op langere termijn, wellicht met een scenarioplanning.

De woonvisie gaat uit van gedateerde bevolkingsprognoses. Een hernieuwde doorrekening is gewenst. Nieuwe prognoses kunnen leiden tot gewenste wijzigingen in de woningproductie. Ook zal de gewenste productie moeten worden gerelateerd aan de productie van de afgelopen jaren, die negatief beïnvloed is door de economische teruggang en kredietcrisis. De natuurlijke aanwas van de bevolking van Ermelo zal de komende jaren dalen. Een (beperkte) groei van de bevolking wordt veroorzaakt door binnenlandse en buitenlandse migratie. De gemeente heeft hierop invloed in het aanbod van woningen, het imago, de aansluiting bij economische dynamiek en omliggende regio's.

De komende jaren zijn ouderen een belangrijke doelgroep. Ermelo staat voor een vergrijzing van de bevolking. Mede gelet op de ruime woningen zullen ouderen weinig verhuisbereid zijn. Dit belemmert de doorstroming. Mogelijk dat met gerichte ontwikkelingen (eventueel particulier opdrachtgeverschap) en aandacht voor kwaliteiten van woningen in marketing, een betere doorstroom te bereiken is. Ouderen waarderen zelfstandig wonen in een nultredenwoning. Op langere termijn zal de vraag naar wonen met verzorging toenemen (aanleun, intramuraal). Veel woningen in de bestaande woningvoorraad zijn niet aangepast. Te verwachten is dat door eigenaren meer voorzieningen getroffen zullen worden om deze woningen geschikt te houden, mogelijk deels ten laste van publieke middelen (bijvoorbeeld Wmo gelden). In de kern Ermelo zal herstructurering en inbreiding aan de orde zijn. Deze locaties lenen zich mogelijk goed voor het huisvesten van de aandachtsgroepen (ouderen, starters). Ontwikkeling van huisvesting voor ouderen kan effectief zijn om de doorstroming te bevorderen. Het bouwen van eengezins grondgebondenwoningen zal de doorstroming niet bevorderen en zal vooral gericht zijn op de migratie.

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- Het maken van een keuze voor het faciliteren van een groei door migratie (en dus extra woningbouw) of niet;
- Het ontwikkelen van een flexibele strategie voor de woningbouwontwikkeling gelet op de onzekerheden in prognoses vooral voor de periode na 2015;
- Het huidige woningbestand en gewenste doorstroming een rol laten spelen in het woonbeleid en de aanvullende bouwopgave;
- Wat is de beste manier om een doelgroep te accommoderen (plek, type)
- Meer aandacht voor bouwen voor ouderen en starters.

5.3 Economie en werkgelegenheid

Ermelo is een ondernemende gemeente. Ruim 1.600 bedrijven en instellingen zorgen samen voor meer dan 14.000 arbeidsplaatsen. Het aantal arbeidsplaatsen in relatie tot het inwoneraantal is hiermee relatief hoog (hoger dan Putten, Harderwijk en Nijkerk).

De belangrijkste sector wat betreft werkgelegenheid in Ermelo is de gezondheidszorg, gevolgd door het openbaar bestuur. Grootste individuele werkgever is defensie (Generaal Spoorakazerne/Jan van Schaffelaerakazerne). Andere belangrijke sectoren zijn de sector detailhandel/autohandel, de sector industrie/ delfstoffenwinning en het toerisme.

In de werkgelegenheidsstructuur nemen de publieke sectoren zorg en overheid (defensie) een belangrijke rol in; samen zorgen zij voor ongeveer de helft van het aantal arbeidsplaatsen. Voor het overige bestaat het Ermelose bedrijfsleven uit midden- en kleinbedrijven (MKB), dit zijn ondernemingen tot 250 werknemers.

Ontwikkeling: Gelderland 2040 kansenboek regio Noord-Veluwe

Het kansenboek geeft aan dat de economische structuur in Noord-Veluwe relatief weinig zakelijk diensten omvat en een zwaarder accent heeft op activiteiten voor de eigen bevolking zoals de detailhandel, horeca gezondheidszorg en bouw. De Noord-Veluwe is onderdeel van de tweede toeristische regio van Nederland toerisme en recreatie hebben een belangrijke plek in de lokale economie. Ook in de toekomst ligt de banengroei voornamelijk in de dienstensector.

Kenmerken voor de regio zowel vanuit sociaal als economisch oogpunt is de plaats van de zorgsector. De Noord-Veluwe kent een groot aantal zorginstellingen. De zorgsector zorgt ook voor een aanzienlijk deel van de werkgelegenheid, direct en indirect.

In het sociaal economisch beleidsplan van de gemeente (BRO 2001) worden onder meer accenten gelegd in het verbeteren van de interactie tussen onderwijs en arbeidsmarkt, het vernieuwen van de economische structuur door stimuleren van starters, ondersteunen van nieuwe activiteiten in de zorg en het versterken en verbreden van recreatie en toerisme.

Uit recent onderzoek van de Rabobank Randmeren blijkt dat Ermelo het goed doet op economisch gebied. Op veel onderdelen scoort Ermelo bovengemiddeld.

Bedrijventerreinen

De gemeente Ermelo kent drie gemengde bedrijventerreinen:

- Veldzicht (ook wel aangeduid als Veldzicht-Zuid)
- Veldzicht Noord
- Kerkdennen

Enkele bedrijventerreinen functioneren niet optimaal. Kerkdennen ligt niet direct aan de hoofdontsluiting. Het functioneren van met name grotere bedrijven op het bedrijventerrein Kerkdennen wordt beperkt door de ontsluiting van dit bedrijventerrein. Het verkeer en vervoer naar het bedrijventerrein zorgt voor overlast in de woonomgeving. Het bedrijventerrein Veldzicht is beter ontsloten voor verkeer en verbetert door de aanleg van het Meeboerserf.

Op de Veldzicht-Zuid is sprake van knelpunten in het openbaar gebied. Ruimte wordt gebruikt voor parkeren, wat leidt tot onveilige situaties en overlast. Ook is de afwatering van de bedrijventerreinen niet goed. Bij hevige regenval kan de afwatering de toevloed niet aan. Daarnaast zijn geuroverlast en verkeersveiligheid aandachtspunt.

In Ermelo zijn enkele kleinere kantoorpanden gelegen, verspreid over de bebouwde kom. De vraag naar kantoren is niet groot in volume, Ermelo heeft in het verleden tegemoet kunnen komen aan een vraag naar kleinere, lokale kantoorachtige activiteiten.

De Bedrijvenkring Ermelo heeft in 2007 het startsein gegeven voor het voeren van een discussie over toekomstige ontwikkelingen in Ermelo. De discussie is nadrukkelijk vanuit een brede visie op het functioneren van de gemeente gevoerd, waarbij ook thema's als beleving, recreatie en bestuur aan de orde kwamen. Uit de discussie zijn enkele speerpunten naar voren gekomen:

- Het verplaatsen van bedrijventerrein Kerkdennen;
- Het verbeteren van het centrumgebied;
- Het realiseren van een vaste oeververbinding
- Het inrichten van een rondwegennet;
- Het verplaatsen van GGz Centraal (locatie Veldwijk);
- Het concentreren van bedrijven in zorg en recreatie;
- Hoger beroepsonderwijs voor zorg en recreatie naar Ermelo halen.

De bevindingen die uit deze discussie naar voren zijn gekomen zullen zeker worden betrokken bij de verdere scenario-ontwikkeling en het bepalen van de gewentse ontwikkelingsrichting.

Ontwikkeling: ZZP

Uit gegevens van het CBS blijkt dat het aantal zelfstandigen – en dan met name het aantal zzp'ers – in de afgelopen tien jaar aanzienlijk is gestegen. Volgens het CBS telt Nederland in 2009 ongeveer een miljoen zelfstandigen (1996: 700.000), waarvan ruim 630.000 zonder personeel (1996: 400.000). Ook relatief is het aandeel zzp-ers gestegen: dit steeg van 6 naar 9 % van de totale beroepsbevolking. SBI bedrijfstakken waarin zzp-ers veel actief zijn, betreffen:

- Zakelijke dienstverlening;
- Cultuur en overige dienstverlening;
- Handel, vervoer en horeca;
- Bouw;
- Openbaar bestuur, gezondheids- en welzijnszorg;
- Landbouw, bosbouw en visserij.

Een ander onderzoek (EIM 2010: ontwikkeling zzp-ers 2000-2009) spreekt van een sterke toename van zzp-ers in de sectoren bouw, zorg, financiële dienstverlening en zakelijke dienstverlening.

Ook het UWV concludeert dat het aandeel van mensen met een tijdelijk dienstverband toeneemt. Er is geen reden om aan te nemen dat deze trend de komende jaren niet doorzet. Aan de ene kant kan een voorkeur voor een vast dienstverband gerealiseerd worden met het krimpen van de beroepsbevolking, aan de andere kant zijn zzp-ers vaak ervaren krachten. Met het toenemen van de ervaring van de werkzame bevolking en verandering in arbeidsrelaties kan de trend om als zzp-er te werken zich verder doorontwikkelen.

Detailhandel

Het kernwinkelgebied van de gemeente bevindt zich in het centrum van Ermelo. Verder zijn er in de gemeente hier en daar kleinere winkels en ondernemers gevestigd. Het gemeentelijk beleid richt zich op versterking van het detailhandelsaanbod en verbeteren van het verblijfsklimaat in het winkelgebied van Ermelo.

Er zijn geen gegevens bekend over de bestedingen van de toeristen in Ermelo. Wel is in 2010 een onderzoek gedaan naar de herkomst van bezoekers aan het centrum van Ermelo (bezoekers en ondernemersenquête). Er zijn op vier dagen in juni en juli enquêtes afgenomen. Hieruit blijkt dat 61% van de bezoekers afkomstig is uit Ermelo en 17% van een woonadres van buiten Ermelo (zoals Harderwijk en Putten). 20% bezocht het centrum vanaf het vakantieadres. Bezoekers vanaf een vakantieadres komen minder doelgericht naar het centrum (rondkijken). Toeristische bezoekers waarderen het centrum over het algemeen hoger dan andere groepen.

Op basis van een enquête(koopstromenonderzoek 2010) in de regio is het draagvlak voor het winkelbestand en de concurrentiekracht onderzocht. Een conclusie is dat Ermelo in vergelijking met plaatsen met een vergelijkbaar inwoneraantal een iets lager draagvlak geeft voor dagelijkse artikelen. Ook voor de niet-dagelijkse artikelen scoort Ermelo onder het gemiddelde. Ermelo heeft naar verhouding weinig klanten als het gaat om woninginrichting en kleding. In dit onderzoek kan echter niet de conclusie getrokken worden wat het effect van het toerisme en recreatie op het winkelbestand is en of uitbreiding van het winkelbestand te verwachten is. Hiervoor is onderzoek uitgezet dat begin 2011 beschikbaar komt. In het koopstromenonderzoek blijkt dat 53% van de inwoners van Ermelo in het verleden internetaankopen heeft gedaan. Eén derde bestelt 1-2 maal per maand iets online.

De kadernota die voor het centrum is opgesteld en door de gemeenteraad op 18 november 2010 is vastgesteld, is een wensbeeld uit de burgerparticipatie uit voorjaar 2010. De kadernota zal onderdeel zijn van de structuurvisie. Volgens de kadernota dient het centrum van Ermelo een toegankelijke en groene ontmoetingsplek met een hart te worden. Het dorps-, diverse en toegankelijke karakter van Ermelo dient behouden en versterkt te worden. Dit karakter moet onder meer gaan blijken uit een gezellige uitstraling, groene rustpunten om elkaar te ontmoeten, veiligheid, toegankelijkheid, menselijke schaal en herkenbaarheid.

De winkelstructuur moet versterkt en onderscheiden worden door thematisering, zodat een comfortabel, compact en verrassend winkelgebied ontstaat. De woonfunctie in het centrum kan versterkt worden, zodat de leefbaarheid en sociale controle versterkt wordt.

In het centrum dient een verkeersstructuur opgezet en parkeervoorzieningen gerealiseerd te worden die een bijdrage leveren aan en passend zijn voor een leefbaar, gezellig en goed bereikbaar centrum. Openbaar groen moet zodanig worden ingericht dat deze ondersteunend werkt aan de gewenste routing, een bindende structuur vormt over de gehele lengte van de Stationsstraat en de dorps- uitstraling van het centrum versterkt. Tot slot moeten goede horecavoorzieningen met voldoende terrassen de verblijfsduur van bezoekers verlengen en het centrum aantrekkelijker maken. Aanvullend onderzoek is nodig om de visie op het centrum te formuleren. Onder meer onderzoek naar de mogelijke capaciteit in winkelvloeroppervlak is nodig en zal naast de burgervisie en kadernota basis zijn voor de strategie in de structuurvisie.

Ontwikkelingen: Lelystad Airport

Om de economische effecten van de luchthaven te bepalen zijn verschillende onderzoeken gedaan. In het m.e.r. Lelystad Airport is aangegeven dat 1 miljoen passagiers mogelijk zijn. Hiermee ontstaat het perspectief op een rendabele exploitatie. Uit een onderzoek in opdracht van de Kamer van Koophandel blijkt dat een uitbreiding van de luchthaven positieve gevolgen heeft voor de regionale werkgelegenheid. Anno 2008 biedt Lelystad Airport al circa 300 arbeidsplaatsen. Groeit Lelystad Airport door dan is het effect op de werkgelegenheid aanzienlijk (circa 1.000 arbeidsplaatsen bij 1 miljoen passagiers). Ongeveer 80% van de arbeidsplaatsen kennen een laag of middelbaar opleidingsniveau. De gemeente Lelystad verwacht dat veel Lelystedelingen werkzaam kunnen zijn in dit segment. Om de economische spin-off van de ontwikkeling van Lelystad Airport zo groot mogelijk te maken werken de gemeenten Lelystad en Almere (OMALA), de provincie Flevoland en de overige Flevolandse gemeenten samen om de economische potenties te benutten (integrale visie gemeente Lelystad). Prognoses laten zien dat Schiphol omstreeks 2020 het plafond van het aantal vluchten heeft bereikt. Oud-minister Alders onderzoekt of 70.000 vliegbewegingen (starts of landingen) naar de vliegvelden van Eindhoven en Lelystad kunnen worden verplaatst. De situatie in Lelystad vergt een nauwkeurige inpassing vanwege de ligging nabij drukke (militaire) luchtverkeersroutes. Het daadwerkelijk verplaatsen van vliegbewegingen van Schiphol naar Lelystad Airport is hierdoor nog onzeker. Economische effecten (werkgelegenheid) zullen zich vooral in de directe omgeving van Lelystad voordoen. Mogelijk dat sommige werknemers in de toekomst Ermelo als woonplaats zullen kiezen. De economische betekenis van Lelystad Airport is desalniettemin vele malen beperkter dan defensie, zorg, recreatie of dienstverlening in brede zin.

Laag 'Bebouwing': reflectie en doorwerking economie en werkgelegenheid

Ermelo kent relatief een groot aantal arbeidsplaatsen. De zorg en defensie zijn hierbij belangrijke werkgevers. De aanwezigheid en het goed functioneren van deze sectoren zijn van belang voor het op peil houden van de werkgelegenheid in Ermelo. Vooral wat betreft de zorg ligt een taak hoe Ermelo nog meer kan bieden voor de instellingen. Dat kan in een breed terrein liggen en mogelijk gekoppeld aan diverse vormen van activiteiten (economisch, scholing, onderwijs).

De bedrijventerreinen in Ermelo zijn bedoeld voor lokale bedrijvigheid en kleinschalige bedrijven. Grotere bedrijven met een bredere scope dienen op regionale bedrijventerreinen gevestigd te worden. De groei van de werkgelegenheid in Nederland zal hierbij steeds minder in de industrie en steeds meer in de diensten liggen.

Voor de detailhandel leiden landelijke trends naar een afname van het vloeroppervlak (als gevolg van internetaankopen). Deze trend is overigens wel verschillend voor onderscheiden sectoren (vooral wonen, elektronica, boeken). Ook verschilt deze trend in stedelijk en landelijk gebied. Aan de andere kant heeft Ermelo veel toeristen. Het effect op bestedingen in het centrum is niet bekend. Ook is niet duidelijk of een uitbreiding van het winkelbestand te verwachten is. Hiervoor is onderzoek uitgezet. De ligging en de aanwezige woningen in Ermelo bieden goede mogelijkheden om aan te sluiten op trends in het nieuwe werken en de rol van zzp-ers in de arbeidsmarkt.

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- Op welke wijze kunnen zorginstellingen nog beter functioneren en verankerd worden in Ermelo?
- Op welke wijze kan het centrum beter aansluiten op de ontwikkeling van recreatie en toerisme;
- Op welke wijze kan Ermelo het nieuwe werken en zzp-ers accommoderen? Kan Ermelo kansen bieden voor informele werklocaties?
- Hoe kan Ermelo omgaan met de steeds verdere verzakelijking van de economie (meer diensten, minder productie)?
- Welke accenten wil Ermelo leggen in het economisch beleid. Welke randvoorwaarden horen daarbij en welke regionale samenwerking ligt daarbij voor de hand?

5.4 Recreatie en toerisme

In het Trendrapport Vrijtijdsector 2008 zijn enkele gegevens opgenomen over de recreatie en het toerisme op de Veluwe. Hierin is aangegeven dat ruim de helft van de vakantiegangers uit de Randstad komt, met name uit de provincie Zuid-Holland. Het betreffen vooral gezinnen met jonge kinderen en oudere stellen waarvan de kinderen het huis uit zijn. Als vakantiemotivatie geldt voor gezinnen op de Veluwe vooral het zoeken van rust. Voor de ouderen geldt meer het genieten, actief bezig zijn en dingen bekijken. Tijdens de binnenlandse vakantie wordt er meer gewandeld en gefietst dan gemiddeld in Nederland. Belangrijke attracties op de Veluwe zijn: Burgers Zoo (1,5 miljoen bezoekers), het Dolfinarium (ruim 700.000 bezoekers), het Nationaal park De Hoge Veluwe (ruim 500.000 bezoekers), het Openluchtmuseum (450.000 bezoekers), Koningin Julianatoren (450.000 bezoekers), de Apenheul, het Rijnfestijn Arnhem en paleis Het Loo (alle tussen 300.000 en 400.000 bezoekers). Op de Veluwe is één op de 17 à 18 banen gerelateerd aan de toeristische sector. Voor Ermelo wordt de werkgelegenheid geraamd op 5,5-6,5% van de totale werkgelegenheid. Het aandeel in de lokale werkgelegenheid is het grootst in de gemeenten Nunspeet, Harderwijk en Putten. Vakantiegangers besteden op de Veluwe gemiddeld ruim 17 euro per dag. Hierin zit een groot verschil tussen de accommodatievorm. Bij een vaste standplaats wordt minder dan 12 euro besteed. De bestedingen per persoon liggen op de Veluwe onder het niveau van Nederland en Gelderland als geheel. Dagtoeristen en recreanten zouden bijomrekening van kengetallen 2,2 miljard euro uitgeven op de Veluwe. De grootste uitgaven per evenement (meer dan 20 euro) worden gedaan bij funshopen, wellness, uitgaan en evenementbezoek.

Ermelo kent meer dan 100 bedrijven in de recreatiesector, dit zijn vooral campings en bungalowparken. Er zijn enkele hotels/pensions. Bij strand Horst ligt een jachthaven. In de zomer verdubbelt het inwoneraantal tot ongeveer 60.000. De zomerse toename komt, omdat Ermelo een groot aantal campings, bungalowparken, hotels, groepsaccommodaties en pensions heeft. Vele hiervan zijn prachtig gelegen in of nabij het bos. Dat is ongeveer een kwart van alle vakantiehuizen op de Veluwe. Een deel van de bezoekers aan het centrum zijn dan ook vakantiegangers (enquête bezoekers en ondernemers 2010).

Vanuit recreatie en toerisme is verder het gebied rond De Verbinding van belang. Vanaf dit punt zullen diverse recreatieve (fiets)routes starten.

In de zomer van 2010 is het museum Het pakhuis geopend, een centrum voor erfgoed, cultuur en milieu.

Strand Horst speelt een sterke rol in waterrecreatie. Diverse vormen van waterrecreatie worden beoefend. De locatie ligt aan de A28, waardoor bezoekers uit een groot achterland komen. Centraal liggen een jachthaven, een terrein met zomerhuizen, diverse horeca en voorzieningen gericht op actieve recreatie (bowling, Pitch & Putt). De recreatieterreinen voor Strand Horst kennen betaald parkeren.

Er zijn ook kanttekeningen te plaatsen bij de recreatiesector in Ermelo. Een deel van de verblijfsaccommodatie is niet beschikbaar voor verhuur vanwege (al dan niet legale) permanente bewoning. Onduidelijk is hoe groot de permanente bewoning is. Een ander punt is de kwaliteit van het aanbod. In sommige gevallen is sprake van een modern en kwalitatief goed aanbod dat op bedrijfsmatige manier wordt geëxploiteerd. In andere gevallen is de kwaliteit en ruimtelijke uitstraling matig en is de bedrijfsmatige exploitatie voor verbetering vatbaar.

Trends en ontwikkelingen: recreatie en toerisme

Ontwikkelingen die aan de orde zijn bij recreatie en toerisme zijn onder andere:

- technologische ontwikkeling: gebruik internet als informatiebron voor vrijetijdsbesteding, kennis nemen van ervaringen van anderen, gebruik GPS toepassingen (telefoon, point of interests, GPS routes, navigatie wandel en fiets, download verhaal bij een tocht op mp3);
- belevingseconomie: het opzoeken van belevingen en belevenissen;
- toename actieve ouderen;
- groeiende belangstelling voor gezondheid en wellness;
- groeiende belangstelling voor kunst, cultuur en cultuurhistorie;
- groeiende belangstelling voor evenementen.

Belangrijk voor de ontwikkeling van recreatie in Ermelo is dat de markt voor kamperen krimpt (provincie Gelderland, uitvoeringsprogramma vrijetijdseconomie). De bestedingen in Gelderland zijn thans relatief laag. Kansen liggen in:

- Verknopen aan identiteit (landschap, cultuur). Groen startpunt van tochten;
- Kwaliteit omgeving;
- Benutten ligging (toeristische trekpleisters in omgeving);
- Aanbod voor kort verblijf (kwalitatief hoogwaardig product, gemak, belevingseconomie);
- Aangaan van allianties (zorg, landschap, gezondheid).

Kansen liggen in het richten van recreatie en toerisme op water en groen. De kwaliteit van de voorzieningen van recreatie en toerisme moeten verbeteren ten behoeve van de steeds kritischer wordende consument. In een samenwerkende regio, waarbij gemeenten samen optrekken liggen meer kansen om de toerist binnen te halen en onderlinge concurrentie wordt voorkomen.

Recreatie en toerisme zullen ook in de toekomst een belangrijke sector zijn voor Ermelo. Naast grotere vakanties, zijn ook kortdurende trips van belang. Een deel van de inwoners van Nederland heeft minder vrije tijd en wil die zo efficiënt mogelijk besteden. Extra vakanties of trips worden in veel gevallen impulsief en niet lang van te voren vastgelegd. De besteding is divers: de ene keer gericht op wildernis, de andere keer op volledig verzorgd. Een andere belangrijke groep zijn mensen met meer tijd doordat ze niet actief meer aan het arbeidsproces deelnemen. Ook voor deze groep staat beleving en kwaliteit hoog in het vaandel.

De gemeente Ermelo streeft ten aanzien van recreatie en toerisme naar een vitaal-groene ontwikkeling. Recreatie en toerisme kunnen bijdragen aan de economische ontwikkelingen van de gemeente, met respect voor de waarden en kwaliteiten van natuur en landschap. Er is een toenemend aanbod van recreatieve diensten in de private sector. Zo groeien in de landbouwsector het 'kamperen bij de boer', de verkoop van streekproducten en de sportieve activiteiten. Ook is de laatste jaren de belangstelling voor het bezoeken van cultuurbezit, zoals de Hollandse Waterlinie, toegenomen. Kortom: natuur, cultuur en regionale identiteit spelen een belangrijke rol in de keuze voor recreatie. Op het gebied van groen-blauwe recreatie zijn de belangrijkste activiteiten wandelen, fietsen, zwemmen en waterrecreatie. Naast dergelijk recreatiegroen is er ook een groei van private sport- en golfterreinen.

Eventuele groei van recreatie en toerisme zal daarom moeten plaatsvinden in de segmenten en in die zones waarin natuur en landschap zo min mogelijk worden geschaad. Vitaal heeft ook betrekking op doelgroepen, de gemeente moet bewuste keuzes maken in het publiek dat de gemeente wil aantrekken. De structuurvisie gaat hier nader op in.

Laag 'Bebouwing': reflectie en doorwerking recreatie en toerisme

De recreatie in Ermelo dient verbeterd te worden om ook in de toekomst van betekenis te zijn voor Ermelo. Aandachtspunt voor de toekomst is dat het aanbod thans vrij eenzijdig gericht is op verblijfsrecreatie en minder op dagrecreatie en evenementen. Dit zorgt ervoor dat de toeristisch-recreatieve sector in Ermelo in de huidige vorm kwetsbaar is voor marktontwikkelingen. Een vernieuwing, maar zeker ook een verbreding van toeristische mogelijkheden biedt Ermelo een zekerder en meer toekomstbestendige basis. De structuurvisie dient het kader te bieden voor een kwalitatieve ontwikkeling in aansluiting met plannen van de sector zelf. De sector streeft naar een breder imago en een meer divers aanbod van verblijfsrecreatie voor het aantrekken van nieuwe doelgroepen, zoals meer kapitaalkrachtige gezinnen, paren zonder meereizende kinderen en groepsvakanties.

Ook kleinschalige recreatieve activiteiten bieden kansen, zoals goede fiets-, voet- en ruiterspaden. De op te stellen structuurvisie moet suggesties doen hoe deze ontwikkeling vormgegeven kan worden. In de structuurvisie worden richtinggevende keuzes gemaakt op het gebied van recreatie en toerisme, waarbij wordt ingegaan op het onderscheidende vermogen van Ermelo en waar de gemeente zich op wil richten, passend bij de eigenheid en identiteit. Bezien moet worden of nader onderzoek noodzakelijk is.

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- Het ontwikkelen van een visie op de gewenste ontwikkeling en verbetering en verbreding van toerisme en recreatie in Ermelo, waarbij kwaliteiten, identiteit en imago op elkaar aansluiten;
- Het aangeven van gewenste accenten en gewenste ontwikkelingen;
- Het mogelijk laten versterken van verschillende vormen van recreatie en toerisme die nu voorkomen;
- Het formuleren van kansen voor dagtoerisme en evenementen;
- Het versterken van de relatie met de ondergrond (landschap, groen, cultuurhistorie);
- Het benoemen van verantwoordelijkheden en formuleren van een samenwerkingstraject tussen de sector, de gemeente en andere betrokkenen;
- Het ruimte bieden aan perspectiefvolle initiatieven en ondernemerschap.

5.5 Landbouw en de agrarische sector

Het aantal landbouwbedrijven in Ermelo is de afgelopen 10 jaar afgenomen van circa 175 naar 125. Dit is een afname van 30% (CBS Statline). Onder de agrarische bedrijven in Nederland die stoppen zijn vaak een groot aantal (zeer) kleine agrarische bedrijven. Deze trend zal zich de komende jaren voortzetten als gevolg van schaalvergroting in de landbouw en landelijke regelgeving. Agrarische erven (vaak met grote stallen en andere bedrijfsgebouwen) komen beschikbaar voor een nieuwe woon- of werkfuncties in overeenstemming met het regionale en gemeentelijke beleid voor functieverandering van vrijkomende agrarische bebouwing.

De meeste agrarische bedrijven in Ermelo houden dieren (vooral rundvee, varkens en in mindere mate geiten en leghennen). Het aantal akkerbouwbedrijven is geringer, dit zijn vooral graanbedrijven.

Het landbouwgebied aan de westkant van Ermelo vormt een uitloper van de Gelderse Vallei. Het is een kleinschalig landbouwgebied met verschillende bedrijfstakken die zich vanuit kleine, gemengde bedrijven hebben ontwikkeld.

Van oudsher lagen er eendenhouderijen in het gebied, met name nog zichtbaar in het Tonselse Veld, waar (voormalige) eendenhouderijen en verblijfsrecreatie elkaar afwisselen.

In de omgeving van de Agrarische Enclave vindt ook landbouw plaats.

Verspreid over de hele gemeente komen verschillende intensieve veehouderijbedrijven voor. In de toeleverende sfeer is in de gemeente nabij Staverden een grote kalvermelkfabriek gevestigd.

Trend: landbouw in Nederland

De schaalvergroting gaat gestaag door. Het aantal agrarische bedrijven zal afnemen, terwijl de overblijvers groter zullen worden. Groeiende bedrijven nemen grond, melkquotum, varkens- of pluimveerechten over van stoppende bedrijven. De overgebleven bedrijven hebben een goed perspectief. De veehouderijsector is de afgelopen jaren levenskrachtig gebleken en kan de concurrentie met het buitenland aan.

De trend van schaalvergroting naar minder maar grotere bedrijven zal doorzetten als gevolg van efficiencyvoordelen, techniek en automatisering. Dat is een sterk autonoom proces waarop de overheid nauwelijks invloed kan uitoefenen, behalve het stellen van milieugrenzen en grenzen aan de omvang van bouwblokken en stallen. Voor zover de omvang van individuele bouwblokken beperkend zal zijn voor schaalvergroting zullen schaalvergroterende bedrijven steeds vaker meerdere bedrijfslocaties omvatten.

De komende jaren zal de Europese inkomenssteun van de landbouw mogelijk meer gekoppeld worden aan maatschappelijke diensten door de landbouw, waaronder diensten

voor het beheer van het landschap. Hierover is een notitie van Gedeputeerde Staten van Gelderland verschenen. Hierin is aangegeven dat een van de mogelijke veranderingen van het Europese Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) na 2014 houdt in dat de huidige generieke inkomenssteun aan landbouwbedrijven afgebouwd wordt en dat de blijvende inkomenssteun meer gericht wordt op specifieke doelen van het GLB op het vlak biodiversiteit, waterbeheer, duurzame energie en klimaat. Dit betekent dat de generieke inkomenssteun aan de landbouw in Overijssel en Gelderland – op dit moment jaarlijks € 244 miljoen oftewel 30% van de totale inkomenssteun aan de Nederlandse landbouw – kan verminderen. Deze vermindering zal impact hebben op de inkomens, de structuur en de bedrijfsvoering in de landbouw en hiermee indirect ook op de natuur- en landschapswaarden en andere gebiedskwaliteiten. Anderzijds biedt de nieuwe oriëntatie van het GLB ook kansen om het GLB zodanig om te vormen dat de beschikbare middelen meer gericht ingezet worden in gebieden met hoge natuur- en landschapswaarden zoals we die juist in Ermelo in ruime mate hebben.

De positie van de landbouw staat onder druk. In het agrarisch gebied is een verdere afname zichtbaar, en nog te verwachten, van het aantal agrarische bedrijven.

De landbouw ontwikkelt zich verder door steeds meer menging van functies, flexibiliteit en kleinschaligheid. In combinatie met zorg en recreatie ontstaat een nieuwe diensteneconomie rond landschap, recreatie, rust en ruimte. Aan de productie vanuit akkerbouw of veeteelt worden diensten toegevoegd, zoals zorgboerderijen of recreatie. Andere agrariërs vinden aansluiting bij de nieuwe maakindustrie en verbouwen steeds meer nieuwe gewassen. Kern hiervan is nieuwe hoogwaardige toepassingen van biomateriaal vinden. De productie hiervan is kennisintensief. Een verbreding van activiteiten wordt soms beperkt door regelgeving. In de huidige situatie bestaan in (conserverende) bestemmingsplannen onvoldoende mogelijkheden voor niet-agrarische activiteiten.

Laag 'Bebouwing': reflectie en doorwerking landbouw en agrarische sector

De positie van de landbouw staat steeds meer onder druk. In het LOG staat de agrarische productiefunctie centraal, in andere delen van het buitengebied moet de agrarische functie meer worden afgestemd op andere functies, zoals natuur. Keuzes zijn gewenst voor de invulling van het Landschapsontwikkelingsgebied (LOG). Mogelijke kansen zijn er op het gebied van 'Biobased Economy', waarbij het gaat om 'groene economie' die aan kan sluiten op het groene imago van de gemeente.

Agrarische bedrijven moeten perspectief hebben op een rendabel functioneren. De landbouw ontwikkelt zich verder door steeds meer menging van functies en combinatie met bijvoorbeeld recreatie en zorg. Ook in energie bestaan kansen (biomassa).

De structuurvisie moet een kader bieden voor een langdurig functioneren van bedrijven in het buitengebied. Hier zijn ook afwegingen te maken over niet-agrarische activiteiten.

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- Het ontwikkelen van een toekomstgericht kader voor het buitengebied, eventueel toegespitst op verschillende gebieden;
- Het aanduiden van agrarische mogelijkheden in het LOG en daarbuiten. Wat kan het concept van BioBased economie (Regiovisie) hierin betekenen?

5.6 Milieu

Geluid en luchtverontreiniging

In het kader van een "goede ruimtelijke ordening" dient gezorgd te worden voor een aanvaardbaar woon- en leefklimaat. Aan wettelijke eisen moet worden voldaan. Aandachtspunt is het mogelijk luchtverkeerslawaai van vliegroutes vanaf Lelystad. Ook is het van belang dat verstoringen door geluid van de (beschermde) natuurgebieden (Natura 2000 gebieden Veluwe en Veluwerandmeren) moet worden voorkomen.

Externe veiligheid

Bij ontwikkelingen dient rekening gehouden te worden met de aanwezige risicobronnen in de gemeente Ermelo, dit zijn:

- Rijksweg A28 en de provinciale wegen N302 en 303
- Spoorlijn Amersfoort – Zwolle
- LPG station aan de Zeeweg 1
- Hoge- en middendruk aardgasleidingen

Klimaat en energie

De gemeente heeft hoge ambities op het gebied van 'klimaat en duurzaamheid'. De gemeente Ermelo wil een innovatieve gemeente zijn op het gebied van klimaat, energie en duurzaamheid. In de Raadsvisie Klimaat heeft de raad van de gemeente Ermelo aangegeven dat Ermelo in 2030 energieneutraal en in 2035 klimaatneutraal wil zijn. Deze laatste doelstelling is een zeer ambitieuze: alleen met maximale inzet op energiebesparing en duurzame energie komt de doelstelling in zicht. In het beleid bestaan aandachtsgebieden (relatief belangrijke doelgroepen): bestaande woningen, vervoer, werken/bedrijvigheid en industrie. Als speerpunten worden voorgesteld:

- Aanpak bestaande woningbouw;
- Energieneutrale nieuwbouw;
- Duurzame mobiliteit;
- Energieneutrale gemeentelijke organisatie;
- Een tweede biomassatoepassing als Calluna
- Een regionale bio-energiecentrale.

Bedrijven en burgers die initiatieven ontwikkelen op dit vlak moeten zoveel mogelijk hierin gestimuleerd worden en de gemeente moet zoveel als mogelijk het goede voorbeeld geven. De structuurvisie kan hierin faciliteren.

Riolering

Bij ontwikkelingen op gebied van inbreidingslocaties en/of uitbreiding stedelijk gebied dient rekening gehouden te worden met de noodzakelijke voorzieningen op gebied van riolering en water.

Laag 'Bebouwing': reflectie en doorwerking milieu

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- Rekening te houden met de uitgangssituatie op het gebied van milieu en de eisen die hierbij gelden;
- Aan te sluiten op de speerpunten uit de energiedoelstelling: bestaande woningbouw, energieneutrale woningbouw, duurzame mobiliteit en mogelijkheden voor biomassa.

5.7 Projecten

De gemeente Ermelo kent een aantal concrete projecten die een plek moeten krijgen in de structuurvisie. Het gaat hierbij om de centrumvisie voor Ermelo, de gewenste richting voor het Tonselse Veld, De Driehoek, Kerkdennen en de verdere ontwikkeling van de locatie 's Heeren Loo. Voor sommige locaties zijn de kaders al vormgegeven, zoals de centrumvisie, voor andere locaties zijn nog geen richtinggevende kaders vastgesteld.

De structuurvisie zal in moeten gaan op de ontwikkelingsrichting van de locaties, de onderlinge afstemming en de fasering.

6. Sociaal-maatschappelijk

Een plek om samen te leven

Het gaat bij een toekomstbeeld voor Ermelo natuurlijk over huizen, wegen, bomen, water, bedrijven, groen. We zouden haast vergeten dat dit eigenlijk middelen zijn temidden waarin de mens zijn of haar leven mag leven en vorm mag geven.

Tallose mensen leven hun leven. Ook hier bij ons in Ermelo. Zij zijn hier geboren of komen van elders, maar iedereen zoekt een thuis. Zij leven hier hun dromen, dragen hun ambitie uit. In eenvoud of juist in complexiteit. Iedereen draagt naar vermogen een steentje bij. Meest van de tijd gaat het goed en soms loopt het spaak. Niets nieuws onder de zon. Maar hoe ziet de Ermelose samenleving eruit? Welnu, tel de gezichten maar op!

Samen leven is een opgave. Dat begint met iedereen een plek gunnen. De ruimtelijke ordening is er maar druk mee.

Samen leven vergt, naast het genot van wonen en werken in een prachtig landschap, uitgebreide voorzieningen die bijdragen aan een sterke sociale cohesie en betrokkenheid. Voorzieningen zijn nodig op het gebied van onderwijs en wetenschap, welzijn en gezondheidszorg, recht en veiligheid, politiek en burgerparticipatie, religie en levensbeschouwing, sport, kunst en cultuur, recreatie en toerisme, communicatie en media, verkeer en openbare ruimte, klimaat en energie. Daarmee ontstaat een rijk en breed palet aan maatschappelijke functies, aan maatschappelijk verkeer.

Mensen zijn verschillend. Wat een woonomgeving aantrekkelijk maakt, is niet altijd en voor iedereen hetzelfde. Het hangt af van wat je wilt, waar je aan toe bent en hoe je leven er uitziet. Er zijn zeker mensen die het liefst een zo groot mogelijk territorium voor zichzelf hebben, en liever verre vrienden dan een goede buur. Maar de meeste mensen geven de voorkeur aan de nabijheid van andere mensen. Voor gezinnen spelen ander overwegingen een rol dan voor huishoudens zonder kinderen. Een student houdt er een andere levensstijl op na dan wat (soms wat populistisch) wordt aangeduid als de 'hardwerkende gewone man'.

Ook het verlangen naar privacy is niet voor ieder mens gelijk. Wat de een ziet als een vriendelijke betrokkenheid van buurtgenoten kan een ander ervaren als dwingende sociale controle. Ondanks al deze verschillen zijn er maar weinig mensen die in een totale anonimiteit willen wonen. Zeker als het idee bestaat omringd te worden door 'ons soort mensen', vinden velen het prettig om een gedoseerd contact te hebben met de burens.

Gebruikelijk is het om het begrip (ruimtelijke) kwaliteit te benaderen met de drieslag: gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde. Bijna automatisch gaat de meeste aandacht uit naar de middelste van de drie waarden: belevingswaarde, en dan in de zin van 'hoe ziet het er uit?' Maar er is meer dan dat alleen!

Het gaat daarnaast bij belevingswaarde ook om de sociale aspecten, zoals de verbondenheid tussen mensen en het gevoel veilig en tevreden te kunnen wonen te midden van anderen.

Het gaat echter ook om gebruikswaarde.

De ruimtelijke kwaliteit van veel plekken wordt in eerste instantie bepaald door de gebruikers, zowel zij die 'klant' zijn als zij die er werken. In de tweede instantie wordt de ruimtelijke kwaliteit van vele plekken bepaald door de initiatiefnemers en de bouwers. In derde instantie door bestuurders, beleidsmakers, ontwerpers, kunstenaars, filosofen, journalisten en niet in de laatste plaats door omwonenden en toevallige passanten. Zij geven met elkaar het antwoord of Ermelo goed in haar vel zit. Of de humane conditie voldoet. En ja, 'zoveel hoofden zoveel zinnen'.

Het gaat dus om mensen en hun (be)leven. Maatschappelijke en sociale componenten zijn daarin minstens even belangrijk als fysieke zaken.

Initiatieven en activiteiten van inwoners dragen positief bij aan het leefklimaat en de onderlinge betrokkenheid in de lokale samenleving. De gemeente Ermelo creeert de voorwaarden en voorzieningen die dit mogelijk maken. Mensen stimuleren tot activering, zelfredzaamheid en volwaardig burgerschap. Voorwaarden scheppen om – met als uitgangspunt eigen initiatief en verantwoordelijkheid – individuen en organisaties hierin zelfstandig te laten functioneren (Wmo Meerjarenbeleidsplan 2008-2012).

Daaraan wordt richting gegeven door de hierna te noemen thema's.

De structuurvisie zal antwoord moeten geven op de vraag welke thema's we van belang (blijven) vinden voor de kwaliteit van leven die wij voorstaan. Welke rol de gemeentelijke overheid daarin moet of kan spelen. En welke rol anderen daarin kunnen spelen.

6.1 Leefbaarheid

Met het begrip leefbaarheid wordt aangegeven hoe aantrekkelijk en/of geschikt een gebied of gemeenschap is om er te wonen, of te werken. Het is een algemeen begrip dat op verschillende manier wordt geoperationaliseerd. Het is deels ook een subjectief begrip. Zo kan voor niet-economisch afhankelijke bewoners van een toeristenplaats een bepaalde situatie in het hoogseizoen onleefbaar zijn, terwijl voor de lokale toeristische ondernemer het oordeel over de leefbaarheid op dat moment heel anders kan luiden. Uit studies en uitlatingen van makelaars blijkt dat de prijs van woningen voor een groot deel wordt bepaald door de woonomgeving, lees: de leefbaarheid.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (2002) omschrijft leefbaarheid als het samenspel tussen fysieke kwaliteit, sociale kwaliteit, sociale kenmerken en veiligheid van de omgeving.

In dat kader bezien gaat het om het goed functioneren van gebieden (woningen, wegen), maar ook de sociale structuur (opleiding, werk, perspectief, verenigingsleven, sociaal-culturele voorzieningen, vrijwilligerswerk) en het samen leven in bredere zin (betrokkenheid, fatsoen, hulpvaardigheid). De leefbaarheid wordt mede bepaald door de voorzieningen die in de woonomgeving aanwezig zijn, hierbij kan ook gedacht worden aan zaken als bibliotheek en buurtvoorzieningen.

Het wijkgericht werken is een speerpunt. De gemeente wil krachtige wijken met een sterke sociale samenhang. Het inzetten van een buurtregisseur kan hierbij een mogelijkheid zijn, evenals het bevorderen van de samenhang tussen de diverse maatschappelijke organisaties in de wijk. In dat verband is het ook noodzakelijk verder vorm te geven aan ondersteuning van vrijwilligerswerk en mantelzorg.

De gemeente wil een Ermelo waar mensen veilig over straat kunnen gaan, kunnen wonen en werken in veilige wijken en in een veilig buitengebied. Dat betekent dat criminaliteit en overlast met kracht moeten worden aangepakt. (bron: collegeprogramma 2010-2014 Investeren in toekomst).

De recente Veiligheidsmonitor, waarbij burgers is gevraagd naar het gevoel van veiligheid, geeft daar ook aanleiding toe.

Ook ten aanzien van de kleine kernen speelt de vraag inzake de leefbaarheid voor nu en de toekomst. De visie daarop, bijvoorbeeld verwoord in de Dorpsvisie Speuld, zal een plekje moeten krijgen in de structuurvisie Ermelo 2025.

6.2 Onderwijs

In de gemeente Ermelo is het onderwijs breed vertegenwoordigd. Ermelo heeft 14 basisscholen, 3 scholen voor voortgezet speciaal onderwijs en een brede scholengemeenschap voor voortgezet onderwijs op haar grondgebied staan. De spreiding van de basisscholen over de gemeente is goed. Met name het Christelijk College Groevenbeek heeft een sterke aantrekkingskracht in de regio.

Vanwege de ontgroening zal het aantal leerlingen de komende jaren dalen. Eerdere prognoses laten een daling zien van ruim 10% tot 2025.. Dit kan betekenen dat scholen te maken krijgen met overcapaciteit in de gebouwen. Krimp betekent ook een lagere bekostiging van de exploitatielasten. Onderzocht moet worden of de vrijkomende ruimten voor andere doeleinden ingezet kunnen worden. In Ermelo ontstaan steeds meer vormen van samenwerking tussen onderwijs, cultuur, sport, voorschoolse voorzieningen, buitenschoolse opvang en centrum voor jeugd en gezin. Om deze samenwerking te bevorderen worden waar mogelijk multifunctionele accommodaties gerealiseerd.

Het onderwijs kan ook van betekenis zijn voor de lokale economie en vice versa. De relaties tussen onderwijs en economie, en de mogelijke kansen verdienen aandacht. Mogelijk dat hier bij het ontwikkelen van de structuurvisie kansen in beeld komen.

6.3 Kerkelijk leven

Ermelo kent een veelheid aan kerkgemeenschappen. Ongeveer 74% van de bevolking van 18 jaar en ouder is kerkelijk gebonden. Het kerkbezoek is relatief hoog 44% van de bevolking van 18 jaar en ouder geeft aan minimaal maandelijks een kerk te bezoeken (bron: CBS).

Inwoners die actief kerkelijk betrokken zijn, doen naar verhouding vaak vrijwilligerswerk. Dit laat onverlet dat eveneens door niet-kerkelijken vrijwilligerswerk wordt uitgevoerd. Van de actief kerkelijk betrokkenen doet 45 procent dit, tegenover 39 procent van de niet-kerkelijken. Bovendien is het aandeel vrijwilligers vooral groot onder frequente bezoekers van religieuze bijeenkomsten. Dit aandeel loopt op van 34 procent onder degenen die nooit naar de kerk gaan, inclusief degenen die niet gelovig zijn, tot 62 procent bij wekelijks kerkbezoek. Iets meer dan de helft van de protestantse gelovigen is actief in georganiseerd verband. Katholieken nemen met 43 procent een middenpositie in, terwijl moslims met ruim een kwart juist het minst vaak vrijwilligerswerk doen (CBS 2009).

Ontwikkeling: vrijwilligerswerk

Het CBS heeft in 2009 het onderzoek Sociale Samenhang, participatie, vertrouwen en integratie gepubliceerd. Hierin zijn cijfers opgenomen over vrijwilligerswerk.

Ondanks de zorgen die hierover zijn, zijn er geen aanwijzingen dat het aandeel vrijwilligers is afgenomen. Vrijwilligerswerk wordt vooral gedaan door ouderen. Hun aandeel onder de vrijwilligers is in de afgelopen jaren ook groter geworden. Als we echter ook vrijwilligers meenemen die zich incidenteel inzetten, dan zijn ook 35- tot 45-jarigen relatief vaak actief. Meestal is dit voor school of voor sportverenigingen. Daarnaast zijn hoogopgeleiden en gelovigen relatief vaak actief als vrijwilliger. Vrijwilligerswerk hangt bovendien samen met de hoeveelheid beschikbare tijd: voltijders en mensen met een grote deeltijdbaan zetten zich bijvoorbeeld naar verhouding minder vaak als vrijwilliger in dan degenen die geen werk of een kleine deeltijdbaan hebben. Vooral degenen die afhankelijk zijn van een werkloosheidsuitkering of pensioen en degenen zonder inkomsten, vaak vrouwen met zorgtaken, doen vaker vrijwilligerswerk en besteden daar bovendien meer uren aan. Van het totale arbeidsvolume van vrijwilligerswerk werd in 2009 bijna een derde besteed aan sport, hobby- of cultuurorganisaties. Meer dan de helft hiervan betreft sportorganisaties. Sport-, hobby- of cultuurorganisaties worden gevolgd door kerk en levensbeschouwing (17 procent), verzorging en verpleging (14 procent) en school en jeugd (13 procent). Aan vakbond, bedrijfsorganisatie, politieke partij en actiegroep werd vier procent van het vrijwilligerswerk besteed. Een vijfde deel wordt besteed aan "andere organisaties".

Uit de genoemde CBS-publicatie (2009) zijn cijfers af te leiden voor het doen van vrijwilligerswerk in relatie tot de bevolking van 18 jaar en ouder. Het aandeel volwassenen dat zichzelf als vrijwilliger beschouwt op het moment van het vraaggesprek en onbetaalde werkzaamheden verricht voor een organisatie of instelling, ligt gemiddeld over de afgelopen tien jaar op 21%. In Ermelo bedraagt dit percentage 29%. Dit is uitzonderlijk hoog in Nederland. Er zijn slechts enkele gemeenten die een percentage van 30 of hoger scoren. In omliggende gemeenten ligt het percentage: Putten 23%, Nijkerk 23%, Nunspeet 24%, Harderwijk 21% en Zeewolde 29%.

6.4 Zorg en welzijn

De vitaliteit van de gemeente Ermelo wordt mede bepaald door de mate waarin inwoners deelnemen aan de samenleving en zich verbonden voelen met de lokale samenleving. Het gaat hierbij om een brede scoop aan verbanden die in de samenleving spelen en die verband houden met participatie, ontplooiing en welbevinden. Dit betreft het kerkelijk leven, het verenigingsleven, sportactiviteiten, een veilige omgeving voor de jeugd om te groeien naar volwassenheid, et cetera. Ook de sociale samenhang in wijken hoort hierbij. De structuurvisie kan hieraan bijdragen door de (ruimtelijke) voorwaarden te scheppen.

Ouderen, mensen van 75 jaar en ouder, zijn een snelgroeiende groep, met haar piek in aantal waarschijnlijk rond 2040. Het merendeel van deze ouderen leeft in redelijke tot goede gezondheid. Op dit moment bestaat een druk op de capaciteit van verpleeghuisplaatsen in Ermelo. Er worden plannen ontwikkeld om uit te breiden. Er blijven steeds meer ouderen thuis wonen waar zorg- en (welzijns)diensten nodig zijn. Ook andere voorzieningen (winkels/boodschappen, huisarts/apotheek, ontspanning) moeten bereikbaar zijn. Er ontstaat een toenemende druk op informele zorg. Op langere termijn zal een grotere vraag ontstaan naar verpleeghuisplaatsen of kleinschalige woonvormen met een gelijkwaardige zorg.

De gemeente kiest ervoor dat ook in de toekomst iedereen de zorg ontvangt die hij of zij nodig heeft. Dit is een van de grote uitdagingen voor de komende jaren. Een juiste inzet van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) is nodig, evenals investeren in vrijwilligerswerk en mantelzorg. Mensen moeten zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen in hun eigen wijk. De realisering van nieuwe woonservicecentra is noodzakelijk, evenals het versterken van de sociale samenhang in de wijken en het stimuleren van de eigen kracht en eigen initiatief van bewoners. Het omzien naar elkaar moet concreet vorm krijgen.

Zorginstellingen in Ermelo

De gemeente Ermelo is een gemeente met veel zorginstellingen. De volgende instellingen zijn in de gemeente gevestigd:

- 's Heeren Loo – ondersteuning voor mensen met een verstandelijke beperking
- Kwadrant Emaus (onderdeel 's Heerenloo) – ondersteuning voor jongeren met een licht verstandelijke beperking en gedragstoornissen
- GGz centraal (locatie Veldwijk) – geestelijke gezondheidszorg
- Bartiméus – ondersteuning voor mensen met een visuele beperking

Zorginstellingen zijn aan het eind van de 19e/begin 20e eeuw min of meer toevallig in Ermelo terecht gekomen, omdat particuliere initiatiefnemers hier in een groene omgeving grote stukken aaneengesloten grond konden kopen. De ruimte en de natuur zijn daarom van oudsher een bindmiddel geweest waardoor zorginstellingen naar Ermelo kwamen. In het begin stonden ze echter buiten de rest van de gemeenschap. De bebouwing van Ermelo en de zorginstellingen zijn door de jaren heen, steeds meer naar elkaar gegroeid. De werkgelegenheid trok aanvankelijk veel mensen van buiten naar Ermelo. In de begintijd heeft dit effect gehad op de bevolking. Een deel heeft zich blijvend in Ermelo gevestigd. GGz Centraal en 's Heerenloo hebben een regionale functie, Kwadrant Emaus een landelijke functie.

Van een enclave van geslotenheid is geen sprake meer. De instellingsterreinen zijn in principe vrij toegankelijk en liggen tegen bebouwd gebied van Ermelo en Horst. Ook zijn voorzieningen (zwembad, sportzaal) nu (beperkt) toegankelijk voor of te huren door mensen/organisaties uit Ermelo. De zorginstellingen hebben hun blik in toenemende mate op Ermelo gericht. 's Heeren Loo ontwikkelt bouwplannen op hun terrein die ook 'reguliere' woningen betreffen.

Hoewel sprake is van deconcentratie en extramuralisatie (zorg buiten de muren van de zorginstelling), zullen vestigingen van zorginstellingen altijd een belangrijke rol blijven spelen in het zorgaanbod. De instellingen zijn nieuwe bouwplannen aan het ontwikkelen en realiseren. Wel zal integratie tussen cliënten en de samenleving verder doorzetten. Dit kan leiden tot meer ambulante voorzieningen en kort verblijf. Ook leidt financieel economische noodzaak tot het multifunctioneel benutten van voorzieningen. De zorgvraag en de bekostiging leiden ertoe dat de vraag van de cliënt steeds meer centraal staat. Hierop moet door instellingen passend aanbod worden geleverd.

Woonvoorzieningen worden steeds meer dichtbij het netwerk van de persoon in kwestie gerealiseerd. Ermelo kent een hoog percentage kinderen met een handicap (5%, onderzoeksrapport: "Kinderen in tel"). Voorzieningen voor deze groepen en participatie worden in toenemende mate een verantwoordelijkheid voor de gemeente. Dit heeft te maken met de verschuiving van taken uit de AWBZ naar de gemeente zoals begeleiding, dagbesteding en jeugdzorg.

Op het zorgaanbod van instellingen heeft de gemeente weinig invloed: niet beleidsinhoudelijk en ook niet financieel. Wel kan het goed zijn te bezien welke raakvlakken en aanknopingspunten er kunnen bestaan vanuit de zorg naar aanpalende terreinen zoals onderwijs en welzijn (Wmo). Denkbaar is om het zorgaanbod in een keten te bezien, bijvoorbeeld voor bepaalde doelgroepen binnen de geestelijke gezondheidszorg en zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. Mogelijk dat op deelonderwerpen vanuit samenwerking tussen instellingen en met de gemeente, een betere zorg in de gehele keten kan ontstaan.

Het imago van zorggemeente wordt door de gemeente actief naar buiten gedragen.

In de regiovisie komt de ontwikkeling en verbreding van zorg en welzijn ook aan de orde. In het beeld van 'Care Valley, innovatief en ondernemend' wordt innovatie in zorg een must genoemd. Het gaat hierbij om bundelen van opleidingsactiviteiten, de relatie tussen opleiding en bedrijven en het zorggerelateerd ondernemerschap.

6.5 Sport en ontspanning

In Ermelo zijn diverse sportverenigingen gevestigd.

De verenigingen maken gebruik van de sportcomplexen: De Adelaar, De Zanderij en de complexen aan de Sportlaan.

Verder bestaan het overdekte sportcentrum Calluna, tennispark Irminloo, sportcentrum Triade, sporthal wethouder Balvers en de sporthal Dindoa. Ook beschikt het Christelijke College Groevenbeek over meerdere sportvoorzieningen. De scouting beschikt over gebouwen aan respectievelijk de Kalkoenweg en de Watervalweg. Het zwembad Calluna maakt onderdeel uit van het sportcentrum Calluna.

De gemeente wil haar sportbeleid inzetten voor een samenleving waarin iedereen de mogelijkheid heeft om te sporten of te bewegen. Sport en bewegen moet een vast onderdeel worden van de dagelijkse tijdsbesteding en draagt bij aan de gezondheid en het welzijn van de inwoners. Daarnaast draagt het bij aan integratie, sociale cohesie en leefbaarheid.

Sport is belangrijk voor de Ermeloër; veel inwoners zijn direct of indirect actief bezig met sport. Daar hoort een visie bij op sport en sportaccommodaties, inclusief een antwoord op de vraag hoe in de toekomst binnen- en buitensportaccommodaties zich tot elkaar verhouden

Momenteel is de gemeente Ermelo bezig met het opstellen van een sportvisie.

Laag 'Sociaal maatschappelijk': reflectie en doorwerking

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- Een strategie te ontwikkelen hoe met verandering in bevolkingssamenstelling om te gaan in de zin van voorzieningen en leefbaarheid. Hoe kan, bij verandering van bevolkingssamenstelling, een adequaat voorzieningenniveau geboden worden?
- Op welke manier kan de leefbaarheid en het ontmoeten georganiseerd worden in de buurtschappen?
- In welke mate verdienen specifieke doelgroepen bijzondere aandacht, zoals jongeren?
- Op welke manier kan Ermelo een zo goed mogelijke plek en omgeving bieden aan zorginstellingen om te kunnen functioneren en op welke wijze kunnen instellingen nog beter ingebed worden in de sociale structuur en samenleving. Mogelijk bestaan ook kansen op aanpalende terreinen, zoals onderwijs en welzijn;
- Op welke wijze kan onderwijshuisvesting op de langere termijn op adequate wijze gerealiseerd worden

7. Reflectie, doorkijk en scenario's

7.1 Verbinding tussen de lagen

Deze Kenschets gaat uit van de lagenbenadering, waarbij een scheiding is gemaakt tussen de verschillende lagen (ondergrond, netwerk, fysiek ruimtelijk en sociaal-maatschappelijk) en de onderdelen per laag. Natuurlijk zijn er ook verbindingen te leggen tussen de verschillende lagen en onderdelen. De volgende verbindingen in Ermelo zijn van belang voor de uitwerking van de scenario's en de opgaven in de structuurvisie:

- ***Verknopen van ondergrond en toerisme***
De waarden van de ondergrond, natuur en groen, zijn nog onvoldoende verknoot met de toeristische activiteiten in de gemeente Ermelo. De natuurlijke waarden kunnen verder uitgenut worden in de recreatieve sector. Voornamelijk verblijfsrecreatie moet op een meer kwalitatieve manier in de natuurlijke omgeving ingepast en ontwikkeld worden.
- ***Historische ontwikkeling en situering van functies en routing***
Door de historische ontwikkeling van de gemeente kent Ermelo een onduidelijke routing, en de structuur van het dorp is niet altijd makkelijk te lezen, waardoor locatiekeuzes lastig en soms onduidelijk zijn. De situering van functies en de ruimtelijke verschijning kan bijdrage aan het verbeteren en verduidelijken van de structuur.
- ***Bebouwingsstructuur en zorginstellingen***
De zorginstellingen in de gemeente Ermelo zijn enclaves op zichzelf. Dit is historisch zo ontstaan, maar zorgt ervoor dat er nauwelijks verbinding is met de kern Ermelo. Een opgave ligt in het zoeken naar hoe moet worden omgegaan met de zorginstellingen binnen de gemeente en de wijze waarop (ruimtelijk of functioneel) een betere aansluiting tussen de instellingen en de kern Ermelo gevonden kan worden, zodat de kern en de instellingen elkaar kunnen versterken.
- ***Vergrijzing/zorgzaamheid en woonomgeving***
Zorgzaam Ermelo heeft ook een duidelijke ruimtelijke component. De leefbaarheid in de kern kan worden versterkt door een passende woonomgeving en passende, bereikbare voorzieningen. Het gaat hierbij ook om geschiktheid van bestaande woningen, het type nieuwbouw woning, de doorstroming en een toegankelijke en veilige woonomgeving.
- ***Aandeel jongeren en woningen en bereikbaarheid***
De sociaal-maatschappelijke opbouw en demografische ontwikkeling van de gemeente Ermelo kent een verminderd aandeel jongeren. Om een aantrekkelijke woonomgeving te bieden zijn ingrepen in de laag netwerken en bebouwing aan de orde: de bereikbaarheid van Ermelo en de verbinding met de regio, de aanwezigheid van geschikte woningen voor jongeren en startende gezinnen en werk en scholing.
- ***Veranderende zorg en beleid***
De veranderende zorg en ruimtelijke ontwikkelingen in de toekomst vragen om passend beleid, waarbij ruimte is voor de ontwikkeling en realisatie van nieuwe bouwplannen door de zorginstellingen of andere zorgaanbieders of particuliere initiatieven.

- ***Identiteit en kleinschaligheid in relatie tot dynamiek***

Een sterkere dynamiek en ontwikkeling (onder meer migratie, versterken recreatie en toerisme) kan afbreuk doen aan de gewaardeerde kleinschaligheid en de eigen identiteit in Ermelo.

7.2 Denkrichting scenario's

In de volgende fase van het opstellen van de structuurvisie zullen mogelijke keuzes voor Ermelo worden aangegeven aan de hand van scenario's. De scenario's moeten een verbeelding zijn van keuzes die daadwerkelijk voorliggen. In de verschillende scenario's worden verschillende keuzes gemaakt. Het beeld van elk scenario maar ook de voordelen en nadelen verschillen. Op basis van de discussie over de scenario's, de voor- en nadelen en de consequenties ontstaat een voorkeursscenario.

Gelet op de huidige situatie, de opgaven en fricties tussen lagen liggen de volgende keuzes voor: Dynamiek opzoeken of juist niet? De ligging van Ermelo nabij sterke steden en regio's biedt kansen. Economische ontwikkeling en bevolkingsgroei zullen zich vooral in de verstedelijkte regio's voordoen. Indien Ermelo weet aan te haken bij deze dynamiek zal een sterkere economische groei en bevolkingsmigratie optreden.

Focus op huidige identiteit en waarden. Aan de andere kant is ook een keuze te maken die gericht is op de bestaande kwaliteiten en waarden van Ermelo en voorzieningen voor de huidige bevolking. Dit heeft gevolgen voor de wijze waarop je investeert in de samenleving en/of in de ruimtelijke verbinding met economisch krachtige gebieden;

Mate van sturing. De gemeente kan een ambitieuze visie formuleren op Ermelo en gewenste ruimtelijke ontwikkelingen en deze gaan realiseren. Dit vergt een krachtige overheid die initiatief en risico neemt. De gemeente kan ook een meer faciliterende rol aannemen waarin initiatief vooral uit de samenleving moet komen en waarbij de gemeente ontwikkelingen probeert te ondersteunen; Bepalende ruimtelijke structuur of meer 'spelregels'? Het ruimtelijk raamwerk in de op te stellen structuurvisie kan een duidelijke ordening van functies nastreven (strikte omschrijving van welke functie op welke plek). Een structuurvisie kan ook een ruimtelijk kader bieden dat meer weg heeft van "spelregels": onder welke voorwaarden zijn functies en combinatie van functies toe te staan? In dat laatste geval bestaat meer flexibiliteit.

Op basis van bovenstaande afwegingen zullen de scenario's worden geformuleerd. De voor- en nadelen van keuzes in scenario's worden inzichtelijk gemaakt. Het gaat dan bijvoorbeeld om bouwopgaven voor Ermelo, effect op landschap, effect op energiedoelstelling, effect op algemene voorzieningen (scholen, verenigingen). Op basis van de discussie kan een hoofdrichting gekozen worden die wordt uitgewerkt in de structuurvisie.

De Kenschets Ermelo is opgesteld door Arcadis in opdracht van de gemeente Ermelo.

De inhoud is tot stand gekomen door inbreng van:

- Arcadis
- stuurgroep (burgemeester en wethouders van Ermelo)
- projectgroep (leden van het management van de gemeente Ermelo en enkele vakambtenaren)
- werkgroep (diverse vakambtenaren van de gemeente Ermelo).

